VISSZAPILLANTÁS A BNV-RE: TÖBBSZÖRÖS LÁNG GÉPGYÁRI SIKER

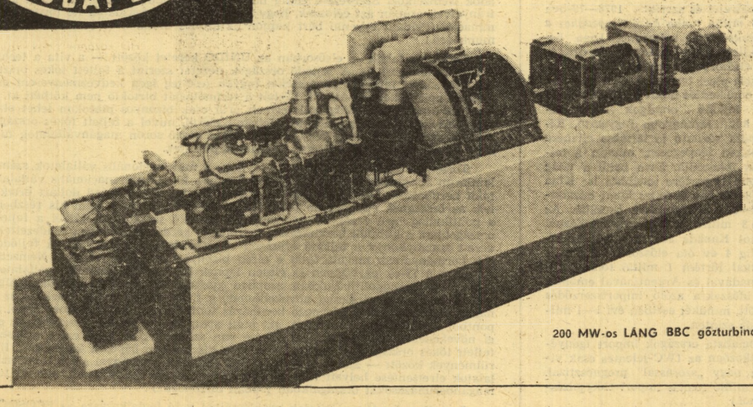

200 MW-os LÁNG BBC gőzturbina, GANZ generátorral (makett)

A 110 esztendővel ezelőtt alapított Láng Gépgyár kiállítása nagy érdeklődést és megérdemelt sikert aratott az idei tavaszi Budapesti Nemzetközi Vásáron. Megszokott helyén, a BNV „B" pavilonjában és a pavilon melletti szabadon területen igen sok hazai és külföldi szakember kereste fel a gyár tárgyalóját és tekintette meg a korszerű termékeket.

A vásár jó alkalom volt arra is, hogy az érdeklődők, valamint a hazai és külföldi szakemberek megismerkedjenek a gyárral, a gyár termékeivel.

Nem véletlen ez az érdeklődés, hiszen a 110 éves Láng Gépgyár története jelentős mértékben része hazánk iparfejlődésének. A gyár első tevékenysége az volt, hogy a magyar ipart ellátta erőgépekkel. A Láng gőzgépek gyártásának korai jó eredményeit jelzi a kiterjedt export Szerbiába, Romániába, Törökországba, Oroszországba és Kínába. Ezekért a termékeikért a gyár már az 1873. évi Bécsi Világkiállításon elismerő oklevelet kapott.

Magyarország villamosítása Láng-gyári erőgépekkel működő Ganz-gyári generátorokkal történt. Egy ilyen gőzgép az 1898. évi Müncheni Erő- és Munkagép Kiállításon díszoklevelet nyert. A nagy gőzgépek kiemelkedő nemzetközi elismerése volt az 1900. évi Párizsi Világkiállításon elnyert nagydíj.

A Láng Gépgyár iparfejlesztési tevékenységének következő jelentős szakasza kezdődött 1903-ban, amikor a gyár az Escher Wyss Cie. (Zürich) cégtől gőzturbina-licencet vásárolt, és megkezdte a gőzgépeknél jobb hatásfokú gőzturbinák gyártását. 1910-ben tevékenységét kiterjesztette a Diesel-motorok gyártására. Ennek a tevékenységnek a fejlődését mutatja, hogy 1934 és 1948 között a budapesti autóbuszok kizárólag Láng Diesel-motorokkal közlekedtek.

A mezőgazdasági feldolgozóipar gépi berendezéseinek nagy részét – 1910-től kezdve – szintén a Láng Gépgyár szállította. Gyártott szeszgyárakat, cukorgyári és konzervipari berendezéseket. Különösen jelentős a gyár exportja paradicsomlé besűrítő berendezésekből.

Alapítása óta a gyár alapvető tevékenysége a kazángyártás. Ugyanúgy a magyar vegyipari és gyógyszeripari gépgyártás kezdete is a Láng Gépgyár nevéhez fűződik. Kiemelkedő jelentőségűek a gyár által készített műtrágya-ipari berendezések. Részt vett a gyár a magyar alajipar és az alumíniumipar fejlesztésében is.

Az 1930-as években kiterjesztette tevékenységét a nyomda- és textilipari gépgyártásra is. A két világháború közötti évek tevékenységének elismerését jelentette az 1929. évi Barcelonai Világkiállításon elnyert két Grand Prix. Még ennek az időszaknak a történetéhez tartozik, hogy 1935-ben a Láng Gépgyár a BBC Baden céggel kötött licencszerződés alapján áttért a reakciós rendszerű gőzturbinák gyártására.

Rendkívül jelentős a gyár exporttevékenysége. Termékeit négy világrészbe szállítja. Kooperációs külkereskedelmi kapcsolatot létesített angol, belga jugoszláv, lengyel, osztrák, svájci és szovjet cégekkel.

A magyar találmány alapján gyártott AJKO típusú szűrőprés az 1966. évi tavaszi Lipcsei Vásáron aranyérmet nyert.

De ez már a közelmúlt története, és az is a közelmúlté, hogy a nagy kondenzációs, ipari és fűtőturbinák iránti igények világszínvonalú kielégítésére a Láng Gépgyár 1966-ban ismételten licenckapcsolatba lépett a svájci BBC, Baden céggel. A BBC-vel kötött együttműködési szerződés, valamint a Láng Gépgyár gépparkjának fejlesztése lehetővé teszi, hogy 200 MW-os és azon felüli teljesítményű kondenzációs turbinákat, valamint 300 Mp/óra gőznyelésű és azon felüli telítésű gőzös kondenzációs turbinákat, továbbá nagyipari és fűtőturbinákat szállítson. Saját erőből kifejlesztette az 50 és 100 MW-os típusokat, és létrehozta a különleges ipari gőzturbinák egész sorát. A több mint háromezer dolgozót foglalkoztató gyár a magyar ipar múltjának és a jelenlegi fejlődésnek egyaránt méltó képviselője. Világszínvonalon álló termékei reprezentatív helyet foglalnak el a magyar ipar jó hírét öregbítő exportgyártmányok között. Az egyre bővülő hazai és külföldi üzleti kapcsolatok, valamint az állandóan emelkedő műszaki követelmények nagy feladatok megoldására ösztönzik a gyár műszaki kollektíváját.

A vállalat műszaki megalapozottsága és a dolgozók aktív alkotókészsége a biztosíték a folyamatosan növekvő feladatok teljesítésére.

A Láng Gépgyár következetes műszaki fejlesztési tevékenysége már eddig is jelentős eredményeket hozott. Így például a BBC céggel kötött szerződés lehetővé teszi a 200, 250, 300 és 500 MW teljesítményű, korszerű, újrahevítéses kondenzációs gőzturbinák gyártását, valamint a nagy teljesítményű ipari és fűtőturbinák, illetve a korszerű kazángyártáshoz szükséges hullámos lángcsövek hazai gyártását.

A hullámos lángcső gyártásának az adja meg a jelentőségét, hogy fűtőfelülete – azonos építési hossz mellett – 14 százalékkal nagyobb, mint a sima lángcsőé. A Láng Gépgyár hullámos lángcsöveit a kazángyárak által leggyakrabban alkalmazott FOX-féle kivitelben gyártják. Megegyezés alapján vállalják ettől eltérő típusú lángcső gyártását is.

A Láng Gépgyár kazángyártása hét évtizedes múltra tekint vissza. A kezdetben gyártott merédekcsöves és Cornwall kazánokat később a lokomobil kazánok gyártása követte. Napjainkban három kazáncsalád szerepel a gyár termelési programjában, úgymint HOK, CK és a gyár újdonsága, a LÁNG-YGNIS LHD típusú kazán.

A Láng Gépgyár vegyipari gépgyártása lépést tart a vegyipar gyors fejlődésével és jelentős fejlődést értek el a nehézvegyipari készülékek gyártásában. Jól reprezentálja ezeket az eredményeket az 50 m³-es és 100 m³-es tímföldgyári autóklávok, amelyeket már sorozatban készít a gyár külföldi megrendelésre is.

Az élelmiszeripari gépek és berendezések közül igen sokat szállítanak exportra. Közismertek ezek közül a konzervgyári paradicsomfeldolgozó gépek és berendezések, valamint a datolyafeldolgozó berendezések. A Láng Gépgyár újabb gyártmányai közé tartozik a hűtőgépgyártó automata gépsor, amelyet a Szaratovi Hűtőgépgyár részére készítettek.

A két nagy gépcsoportból álló automata berendezés egyik egysége a szekrénygyártó gépsor, amely hét egységből és egy vezérlőasztalból áll. Teljesítménye 36 másodpercenként egy „U" alakú szekrény. A berendezés másik része az ajtógyártó gépsor, amely kilenc gépegységből és két ajtósarok vezérlőasztalból áll. A gépsor teljesítménye 36 másodpercenként egy hegesztett ajtó.

A Láng Gépgyár korszerű termékei közül ezúttal kettőt ismertetünk.

F–100-as típusjelű fűtőturbina

A nagy teljesítményű kondenzációs gőzturbinák mellett az ipari és a fűtőgépek gyártása is jellemző a Láng Gépgyár termelési tevékenységére. A gyárban készült fűtőturbinák eddigi két fő típusa az elvételes kondenzációs és a váltpzó ellennyomású gép volt. A gyár újabb, modernebb típusú, exportra is szállított turbinája egyesíti magában a két régebbi típus előnyeit és kiküszöböli azok hátrányait. A hőszolgáltató erőmű turbinája, előmelegítő berendezései és fűtési hőcseréjői a LÁNG-BBC együttműködés alapján készülnek. A generátort a GANZ Villamossági Művek szállítja.

A Láng Gépgyár eddigi története folyamán még nem valósított meg egy házban 90 MW teljesítményt és 365 t/ó gőznyelést. Az egyházos megoldást a gazdaságossága indokolja: az adott térfogatáram és a megfelelő konstrukció egy házban is jó hatásfokot biztosít. A gép a mellső-részen kettős héjú, a belső héj után több tapótartó betét következik, amelyek részben a külső acélöntvényű köpenybe, részben a hegesztett kipufogócsonkba vannak erősítve. A turbina külső házának fix

Az árarány-változások nyomában

Az 1973—74. évi világpiaci árrobbanás jelentősen és tartósan átrendezte a világkereskedelem árarányait. Ebben a két évben a nyersanyagok, energiahordozók és mezőgazdasági termékek (továbbiakban nyersanyagok) világpiaci árszintje 146 százalékkal emelkedett, miközben a gépek, berendezések és ipari fogyasztási cikkek (a továbbiakban késztermékek) árai csak 43 százalékkal nőttek. Ha feltételezzük, hogy 1972-ben 100 egységnyi késztermékért 100 egységnyi nyersanyagot lehetett vásárolni, akkor *1974-ben 100 egység késztermék-mennyiségért már csak 58 egységnyi nyersanyagot adtak a világpiacon.* 1975-ben valamit javult ugyan a készterméket árpozíciója, 1976—77-ben azonban újabb — bár kisebb mérvű — romlás következett be.

A világpiaci árak és árarányok alakulása 1972—77 között, 1972 = 100

Év	Teljes export	Nyersanyag export	Késztermék export	Késztermék árak a nyersanyag árak százalékában
1973	125	144	118	94
1974	175	246	143	58
1975	187	242	164	67
1976	192	249	162	65
1977	207	274	175	64

Forrás: Monthly Bulletin of Statistics különböző számai.

A világpiaci árrobbanás időszakában a KGST-tagországok stabil árakon kereskedtek egymással. Ezeket az árakat 1971—72-ben állapították meg az 1965—69. évi világpiaci (áru-főpiaci) átlagárak bázisán. A KGST áralve ugyanis előírta, hogy az egymás közötti kereskedelem áraiból ki kell szűrni a rövid lejáratú konjunkturális világpiaci ármozgásokat. (Erre szolgál az ötéves árbázis alkalmazása.) Az árelv azt is kimondta, hogy az áraknak általában egy-egy hosszú lejáratú megállapodás időszakára stabilaknak kell lenniük. Ugyanakkor, gazdaságilag indokolt esetben, az árelv lehetőséget adott a soronkívüli árfelülvizsgálatra és korrekcióra is.

Csúszó árbázis alapján

A világpiaci árszintek és árarányok átrendeződése 1974-re jelentős eltéréseket idézett elő a világpiaci és a szocialista szerződéses árak között. A kötelező kontingensek rendszerében ez nem okozott szállítási feszültségeket, de a bővítéseket már fékezte mindazon termékeknél, amelyeket a tőkés piacokon lényegesen magasabb árakon lehetett értékesíteni. Világossá vált, hogy az árucsere-forgalom bővítése, a termelés integrációs folyamatának továbbfejlesztése szükségessé teszi a *szocialista szerződéses áraknak a világpiaci árakhoz, árarányokhoz való közelítését.*

A KGST Végrehajtó Bizottsága 70. ülésén (1975. január, Moszkva) határozatot hoztak, hogy már 1975-ben felülvizsgálják a szocialista szerződéses árakat és hozzálátgazítják azokat az 1972—74. évi világpiaci (áru-főpiaci) átlagárakhoz. Határozat született arra is, hogy 1976—80 között, az új hosszú lejáratú megállapodás időszakában nem tartják fenn az árak stabilitásának korábbi rendszerét, hanem évenként igazítják hozzá a szerződéses árakat a világpiaci árakhoz. Az árkorrekcióknál az úgynevezett *csúszó árbázist* alkalmazzák: mindig a tárgyévet megelőző 5 év világpiaci (áru-főpiaci) átlagárait veszik alapul.

A KGST Végrehajtó Bizottsága intézkedései kettős célt szolgáltak:

— felszámolni a világpiaci árak és a szocialista szerződéses árak szintjében és arányaiban keletkezett szakadást és folyamatosan nyomon követni a további világpiaci változásokat;

— biztosítani az új árarányokra való áttérés *fokozatosságát* és ezzel a nyersanyagimportőr KGST-tagországokat részben tehermentesíteni a cserearányok radikális változásával, romlásával járó fizetésimérleg-nehézségektől.

A világpiaci árak és árarányok alakulása az egyes bázisidőszakokban, 1972 = 100

A korrekció éve	Bázisidőszak	Teljes export	Nyersanyag export	Késztermék export	Késztermék árak nyersanyagárak százalékában
1975	1972—74	162	212	148	70
	1965—69				
	1971—75				
1976	1972—74	165	214	152	71
	1973—76				
1977	1971—75	191	257	169	66

A csúszó árbázis előnyeit a két táblázat összevetése jól érzékelteti: miközben folyó világpiaci árakon a késztermékek pozícióromlása a nyersanyagokhoz viszonyítva 1974-ben 42 százalékos volt és 1977-ben is 36 százalékot tett ki, a csúszó árbázis mellett a romlás mértéke 1975-re 30 százalékos és 1977-re is csak 34 százalék.

Három árrendezés

A szocialista országokkal folytatott (a továbbiakban rubel elszámolású) kereskedelemben eddig — 1975—77. években — *három árrendezést* hajtottunk végre a csúszó árbázis alkalmazásával. Ha a változásokat összevetjük a nem szocialista országokkal folytatott (a továbbiakban dollár elszámolású) kereskedelem áralakulásával azt látjuk, hogy a csúszó árbázis alkalmazása *csillapítóan hatott* a rubel elszámolásban 29 százalékkal, dollár elszámolásban pedig 28 százalékkal romlott. Eltérően alakultak viszont az exportált nyersanyagok és az importált késztermékek árarányai a két fő relációban: a rubel elszámolású forgalomban anyagexportunk cserearányai a késztermékekhez viszonyítva mintegy 8 százalékkal javultak, a dollár elszámolású viszonylatban romlás következett be, az importált késztermékek árai erőteljesebben növekedtek 1977-re, mint a kivitt nyersanyagok árszintje.

A relációs cserearányok eltérése a rubel elszámolás javára nem elsősorban az importált nyersanyagoknak a két fő relációban eltérő áralakulásából adódik, hanem a dollár elszámolású forgalomban kedvezőtlen ártendenciájából. Arról van szó, hogy az exportált nyersanyagok kb. fele mezőgazdasági termék. Dollár elszámolású mezőgazdasági exportáraink pedig — az Európai Gazdasági Közösség diszkriminatív intézkedései hatására — éppen a világpiaci árrobbanás időszakában stagnáltak (1972—77 között mindössze 14 százalékkal emelkedtek), az előállatárak szintje pedig visszaesett (1972—77 között 13 százalékkal).

Magyarország dollár elszámolású kereskedelmének áralakulása a rubel viszonylatú forgalmi arányokkal számolva 1975—77 között, 1972 = 100

Év	Nyersanyag importár	Késztermék exportár	Késztermék exportárak a nyersanyag importárak százalékában
1975	197	113	57
1976	178	110	62
1977	188	116	61

Év	Nyersanyag exportár	Késztermék importár	Késztermék exportárak a nyersanyag importárak százalékában
1975	131	127	97
1976	122	124	102
1977	125	129	103

A számítások azt mutatják, hogy folyó dollár árakkal a rubel viszonylatú nyersanyagimport — késztermékexport cserearányok 39 százalékkal romlottak volna a tényleges 29 százalékkal szemben. *A csúszó árbázis tehát mintegy 10 ponttal csillapította a kedvezőtlen világpiaci árhatások begyűrűzését.* Ugyancsak mintegy 10 pontos, kedvező irányú eltérés van nyersanyagexportunk és késztermékimportunk szerződéses áraiban is a folyó dollár árakhoz képest. Döntően annak következtében, hogy rubel elszámolású mezőgazdasági áraink ból az ártárgyalások során igyekeztünk kiszámi a tőkés piacok diszkriminatív, a reális világpiaci árakat eltorzító tényezőit!

Magyarázatra szorul még az utóbbi táblázatban a rubel viszonylatú árarányok 1975—76. évi, a fő tendenciáktól eltérő alakulása *a késztermékárak átmeneti javulása* a nyersanyagárakkal szemben. Ez két tényezőre vezethető vissza. Egyrészt az 1975. évi árrendezés során mi is, partnereink is elsősorban a nyersanyagok, energiahordozók és mezőgazdasági termékek áralnak a korrekciójára összpontosítottuk a figyelmet. Különösen gépimportunkban egy sor termék ára változatlan maradt 1976-ig. *1976-ban viszont a gépek és berendezéseknél hajtottunk végre széles körű árrendezést.* Így tulajdonképpen a két év (1975—76) együttes árváltozásait lehet egységes rendezésnek tekinteni. Másrészt — kisebb mértékben — szerepet játszott az is, hogy az 1971—75-ös világpiaci árbázis a készermékek árkialakítása számára előnyösebb volt, mint az 1972—74. évek árbázisa.

A csillapító hatás mértéke

A nyersanyagimport és a késztermékexport rubel elszámolású árarányainak elemzése során számításokat végeztünk arra vonatkozóan, *hogyan változtak volna a két fő ágazat árarányai, ha folyó dollár árakon kereskedtünk volna szocialista partnereinkkel 1975—77-ben.*

A csúszó árbázis csillapító hatása leginkább szembetűnik a nyersolajimport árainak alakulásában.

Miközben a világpiaci olajár 1972—73 között öt és félszeresére emelkedett, a Szovjetunióból importált nyersolaj ára csak 3,8-szorosára nőtt. Márpedig a nyersolaj árának döntő hatása volt és van az energiaimportőr országok cserearányaira. Számítások szerint 1976—80 között a rubel viszonylatú cserearányromlásunk mintegy 35 százaléka az importált energia, ezen belül 55 százaléka a nyersolaj drágulásából adódik.

Dunai Imre

(Befejezés a következő számban)

Az 1973—74. évi világpiaci árrobbanás időszakában a KGST-tagországok stabil árakon kereskedtek egymással. Ezeket az árakat 1971—72-ben állapították meg az 1965—69. évi világpiaci (áru-főpiaci) átlagárak bázisán. A KGST áralve ugyanis előírta, hogy az egymás közötti kereskedelem áraiból ki kell szűrni a rövid lejáratú konjunkturális világpiaci ármozgásokat. (Erre szolgál az ötéves árbázis alkalmazása.) Az árelv azt is kimondta, hogy az áraknak általában egy-egy hosszú lejáratú megállapodás időszakára stabilaknak kell lenniük. Ugyanakkor, gazdaságilag indokolt esetben, az árelv lehetőséget adott a soronkívüli árfelülvizsgálatra és korrekcióra is.

Csúszó árbázis alapján

A világpiaci árszintek és árarányok átrendeződése 1974-re jelentős eltéréseket idézett elő a világpiaci és a szocialista szerződéses árak között. A kötelező kontingensek rendszerében ez nem okozott szállítási feszültségeket, de a bővítéseket már fékezte mindazon termékeknél, amelyeket a tőkés piacokon lényegesen magasabb árakon lehetett értékesíteni. Világossá vált, hogy az árucsere-forgalom bővítése, a termelés integrációs folyamatának továbbfejlesztése szükségessé teszi a *szocialista szerződéses áraknak a világpiaci árakhoz, árarányokhoz való közelítését.*

A KGST Végrehajtó Bizottsága 70. ülésén (1975. január, Moszkva) határozatot hoztak, hogy már 1975-ben felülvizsgálják a szocialista szerződéses árakat és hozzálátgazítják azokat az 1972—74. évi világpiaci (áru-főpiaci) átlagárakhoz. Határozat született arra is, hogy 1976—80 között, az új hosszú lejáratú megállapodás időszakában nem tartják fenn az árak stabilitásának korábbi rendszerét, hanem évenként igazítják hozzá a szerződéses árakat a világpiaci árakhoz. Az árkorrekcióknál az úgynevezett *csúszó árbázist* alkalmazzák: mindig a tárgyévet megelőző 5 év világpiaci (áru-főpiaci) átlagárait veszik alapul.

A KGST Végrehajtó Bizottsága intézkedései kettős célt szolgáltak:

— felszámolni a világpiaci árak és a szocialista szerződéses árak szintjében és arányaiban keletkezett szakadást és folyamatosan nyomon követni a további világpiaci változásokat;

— biztosítani az új árarányokra való áttérés *fokozatosságát* és ezzel a nyersanyagimportőr KGST-tagországokat részben tehermentesíteni a cserearányok radikális változásával, romlásával járó fizetésimérleg-nehézségektől.

A világpiaci árak és árarányok alakulása az egyes bázisidőszakokban, 1972 = 100

A korrekció éve	Bázisidőszak	Teljes export	Nyersanyag export	Késztermék export	Késztermék árak nyersanyagárak százalékában
1975	1972—74	162	212	148	70
	1965—69				
	1971—75				
1976	1972—74	165	214	152	71
	1973—76				
1977	1971—75	191	257	169	66

A csúszó árbázis előnyeit a két táblázat összevetése jól érzékelteti: miközben folyó világpiaci árakon a késztermékek pozícióromlása a nyersanyagokhoz viszonyítva 1974-ben 42 százalékos volt és 1977-ben is 36 százalékot tett ki, a csúszó árbázis mellett a romlás mértéke 1975-re 30 százalékos és 1977-re is csak 34 százalék.

Három árrendezés

A szocialista országokkal folytatott (a továbbiakban rubel elszámolású) kereskedelemben eddig — 1975—77. években — *három árrendezést* hajtottunk végre a csúszó árbázis alkalmazásával. Ha a változásokat összevetjük a nem szocialista országokkal folytatott (a továbbiakban dollár elszámolású) kereskedelem áralakulásával azt látjuk, hogy a csúszó árbázis alkalmazása *csillapítóan hatott* a rubel elszámolásban 29 százalékkal, dollár elszámolásban pedig 28 százalékkal romlott. Eltérően alakultak viszont az exportált nyersanyagok és az importált késztermékek árarányai a két fő relációban: a rubel elszámolású forgalomban anyagexportunk cserearányai a késztermékekhez viszonyítva mintegy 8 százalékkal javultak, a dollár elszámolású viszonylatban romlás következett be, az importált késztermékek árai erőteljesebben növekedtek 1977-re, mint a kivitt nyersanyagok árszintje.

A relációs cserearányok eltérése a rubel elszámolás javára nem elsősorban az importált nyersanyagoknak a két fő relációban eltérő áralakulásából adódik, hanem a dollár elszámolású forgalomban kedvezőtlen ártendenciájából. Arról van szó, hogy az exportált nyersanyagok kb. fele mezőgazdasági termék. Dollár elszámolású mezőgazdasági exportáraink pedig — az Európai Gazdasági Közösség diszkriminatív intézkedései hatására — éppen a világpiaci árrobbanás időszakában stagnáltak (1972—77 között mindössze 14 százalékkal emelkedtek), az előállatárak szintje pedig visszaesett (1972—77 között 13 százalékkal).

Magyarország dollár elszámolású kereskedelmének áralakulása a rubel viszonylatú forgalmi arányokkal számolva 1975—77 között, 1972 = 100

Év	Nyersanyag importár	Késztermék exportár	Késztermék exportárak a nyersanyag importárak százalékában
1975	197	113	57
1976	178	110	62
1977	188	116	61

Év	Nyersanyag exportár	Késztermék importár	Késztermék exportárak a nyersanyag importárak százalékában
1975	131	127	97
1976	122	124	102
1977	125	129	103

A számítások azt mutatják, hogy folyó dollár árakkal a rubel viszonylatú nyersanyagimport — késztermékexport cserearányok 39 százalékkal romlottak volna a tényleges 29 százalékkal szemben. *A csúszó árbázis tehát mintegy 10 ponttal csillapította a kedvezőtlen világpiaci árhatások begyűrűzését.* Ugyancsak mintegy 10 pontos, kedvező irányú eltérés van nyersanyagexportunk és késztermékimportunk szerződéses áraiban is a folyó dollár árakhoz képest. Döntően annak következtében, hogy rubel elszámolású mezőgazdasági áraink ból az ártárgyalások során igyekeztünk kiszámi a tőkés piacok diszkriminatív, a reális világpiaci árakat eltorzító tényezőit!

Magyarázatra szorul még az utóbbi táblázatban a rubel viszonylatú árarányok 1975—76. évi, a fő tendenciáktól eltérő alakulása *a késztermékárak átmeneti javulása* a nyersanyagárakkal szemben. Ez két tényezőre vezethető vissza. Egyrészt az 1975. évi árrendezés során mi is, partnereink is elsősorban a nyersanyagok, energiahordozók és mezőgazdasági termékek áralnak a korrekciójára összpontosítottuk a figyelmet. Különösen gépimportunkban egy sor termék ára változatlan maradt 1976-ig. *1976-ban viszont a gépek és berendezéseknél hajtottunk végre széles körű árrendezést.* Így tulajdonképpen a két év (1975—76) együttes árváltozásait lehet egységes rendezésnek tekinteni. Másrészt — kisebb mértékben — szerepet játszott az is, hogy az 1971—75-ös világpiaci árbázis a készermékek árkialakítása számára előnyösebb volt, mint az 1972—74. évek árbázisa.

A csillapító hatás mértéke

A nyersanyagimport és a késztermékexport rubel elszámolású árarányainak elemzése során számításokat végeztünk arra vonatkozóan, *hogyan változtak volna a két fő ágazat árarányai, ha folyó dollár árakon kereskedtünk volna szocialista partnereinkkel 1975—77-ben.*

A csúszó árbázis csillapító hatása leginkább szembetűnik a nyersolajimport árainak alakulásában.

Miközben a világpiaci olajár 1972—73 között öt és félszeresére emelkedett, a Szovjetunióból importált nyersolaj ára csak 3,8-szorosára nőtt. Márpedig a nyersolaj árának döntő hatása volt és van az energiaimportőr országok cserearányaira. Számítások szerint 1976—80 között a rubel viszonylatú cserearányromlásunk mintegy 35 százaléka az importált energia, ezen belül 55 százaléka a nyersolaj drágulásából adódik.

Dunai Imre

(Befejezés a következő számban)

HÁZGYÁRAK FIGYELEM!

ELADÁSRA KÍNÁLUNK

két ATMSZ 14x75–4 típusú

HÁLÓHEGESZTŐ-GÉPET

valamint ezeknek tartalék alkatrészeit:

		egységár	Ft
60201	1 db kapcsoló	295,–	295,–
60203	1 db impulzusszámláló	4864,86	4864,86
60207	4 db végálláskapcsoló	155,68	622,72
60208	4 db végálláskapcsoló	542,94	2171,76
60209	8 db piatroncsó	71,–	568,–
60210	5 db mágnesszelep	2456,–	12 280,–
60211	1 db mágnesszelep	2456,–	2456,–
60212	2 db vízszelep	350,–	700,–
60214	2 db vízszelep	450,–	900,–
60216	2 db mágnesszelep	2456,–	4912,–
60217	10 db elektromágnes	216,–	2160,–
60218	5 db elektromágnes	216,–	1080,–
60219	5 db elektromágnes	1043,70	5218,50
60221	8 db mágnestekercs	1615,–	12 920,–
60228	18 db csatlakozó	29,–	493,–

Érdeklődni lehet:
„December 4" Drótművek, Miskolc.
Ügyintéző: Graffjódy István,
telefon: 17–621, 214-es mellék.

1953—1976

A világkereskedelmi árváltozások iránya

A Nemzetközi Valutaalap érdekes adatsort hozott nyilvánosságra; 1953-ig visszamenőleg számításokat publikáltak egyes országok és országcsoportok export és import egységértékeinek alakulásáról. (Az egységértékszámítás lényegében a külkereskedelmi árak számbavételének egyik módszere, sok pontatlanságot tartalmaz, mert alkalmazásával a kivitel és behozatal választéki eltolódása, struktúrájának módosulása nehezen szűrhető ki. A pontos, megalapozottabb árstatisztika azonban komoly ráfordítást követel emberben és gépben egyaránt, ez magyarázza, miért alkalmazzák az egységértékmódszert sok országban és — jobb híján — a nemzetközi statisztikákban is.) Természetes, hogy egy ilyen átfogó, országcsoportokat is értékelő számítás, mint amilyent a Nemzetközi Valutaalap készített, fokozottan tükrözi a külkereskedelmi árstatisztika problémáit. (Elég az egyes országok statisztikai módszertanában meglevő különbségekre és az árfolyamváltozások hatásaira utalni.) Mindazonáltal a jelentés tükrözi az elmúlt évtizedekben a nemzetközi kereskedelem áraiban végbement változásokat.

1953—1976 között a „világ" (a fogalom csak az IMF statisztikai adatszolgáltatásába bevont országokat jelöli) export egységérték-indexe 150 százalékkal emelkedett, a növekedés azonban időben egyenetlenül oszlik meg. Az ötvenes években az index gyakorlatilag nem változott, miközben az IMF tagállamaiban 1953—63 között a fogyasztói árak évente 1,1 és 4,3 százalék közötti sávban ingadozva emelkedtek. A fogyasztói árak belső változása tehát nem tükröződött a nemzetközi kereskedelemben, ugyanebben az időszakban az export egységértéke csupán — a tíz év alatt — 2,5 százalékkal nőtt. 1963—70 között viszont a kivitel egységértékében az emelkedés már jelentősebb, csaknem 15 százalék, s a már jelzett 150 százalékos növekmény túlnyomó része azonban a hetvenes évekre jut. 1971—75 között az export egységértéki-indexe megkétszereződik úgy, hogy az emelkedés 1973-ban (az előző évhez képest) 24 százalékos, 1974-ben 37 százalékos. Ezután az évenkénti emelkedés üteme csökken, 1975-ben már csak 9 százalékos és tavalyelőtt csupán 2 százalékot ért el. A hetvenes években azonban — ellentétben a korábbi tapasztalatokkal a külkereskedelmi árak emelkedése két alkalommal 1973-ban és 1974-ben a fogyasztói árakét meghaladta. Érdemes kiemelni, hogy 1976-ban a fogyasztói árak 11,5 százalékkal emelkedtek az IMF statisztikai adatszolgáltatásába bevont országokban, míg ugyanezen kör export egységérték-indexe csak 2 százalékkal emelkedett.

150 százalékos növekedés

Vizsgálódásra nyújt lehetőséget a jelentés országcsoportokkal foglalkozó része is. Mivel az export mellett egységérték-számításokat tartalmaz az importra is, lehetőséget ad a külkereskedelmi cserearányok változásának regisztrálására is. A fejlett tőkésországok export egységértéke 1953—63 között 4,7 százalékkal javult, miközben a megfelelő index az importra 95,5, ennek következtében a cserearányok a vizsgált időszakban 9,6 százalékkal javultak. 1963—71 között a cserearány-javulás az országcsoport esetében ennél mérsékeltebb. Az exportban a növekedés 22,2 százalékos, a behozatalnál 19 százalékos, a cserearány-javulás tehát 2,3 százalék. Végeredményben 1953—71 között a fejlett tőkésországok cserearányai 12,1 százalékkal javultak.

A fejlett tőkésországokban az export és import egységértékek alakulása 1972—1977-ben
(Előző év = 100)

Év	Export	Import	Cserearány
1972	109,1	108,0	101,0
1973	120,0	122,2	98,2
1974	123,6	139,4	88,7
1975	112,6	103,7	103,4
1976	100,0	101,0	99,0
1977	102,0	105,3	100,1

Az 1974-es, az olajárrobbanással magyarázható jelentős romlás mellett a fejlett tőkésországok cserearányai az évtizedben még két alkalommal alakultak negatívan és az átfogó világpiaci árváltozások után mindössze egy évben, 1975-ben mutatkozott a cserearányoknál érezhető javulás. A statisztika ugyan pozitív változást mutat 1977-re is, azonban tavaly az egyes tőkésországok cserearány-változásainak iránya meglehetősen eltérő volt, romlás jelentkezett például az USA, Svájc és Franciaország indexeiben, az NSZK cserearányai pedig minimálisan javultak.

1972—77 között a fejlett tőkésországok export egységértéke 81,7 százalékkal nőtt az import 103,7 százalékos emelkedése mellett, így a cserearányok több mint 10 százalékkal romlottak. Egyes országokban természetesen az átlagot jóval meghaladó negatív változás mutatkozik, a romlás Japán esetében 23 százalék, az USA-nál pedig csaknem 16 százalékos.

A fejlettek cserearányai

Az olajexportáló országok esetében az export egységérték 1953—69 között változatlan, az emelkedés 1969—73 között 93 százalékos, míg 1974-ben kiugró, 228 százalékos. Ezután az ütem lényegesen csökken, 1975-ben 5,3 százalék, 1976-ban 7 százalék, míg tavaly 9,3 százalékot tett ki. Nem tartalmaz az IMF statisztikai kiadványa adatokat az olajexportáló országok import egységértékének alakulásáról. Abból a célból, hogy az országcsoport cserearány-változásairól megközelítő képet kapjunk, azzal a feltételezéssel éltünk, hogy a behozatal egységértékének alakulását többé-kevésbé a fejlett tőkésországok export egységértékének változása mutatja.

Az olajexportáló országok export és import egységértékének alakulása 1974—1977-ben
(Előző év = 100)

Év	Export	Import	Cserearány
1974	328,0	123,6	266,0
1975	105,3	112,4	93,7
1976	107,0	100,0	107,0
1977	109,3	103,0	106,3

Az olajárrobbanást követő években tehát az olajexportáló országok cserearányai mindössze 1975-ben romlottak — ebben az évben javultak a fejlett tőkésországok cserearányai is érezhetően.

Az egyes országcsoportokról alkotott képet a nem olajexportáló fejlődő országokat bemutató statisztikai adatsorok teszik teljessé. Az export egységérték-index 1953—55 között emelkedett, majd 1958-ig mintegy 10 százalékot esett és 1961-ig aztán lényegében változatlan maradt. 1961—71 között az export egységérték-emelkedés 13 százalék, az importé 11,9 százalék, tehát csaknem 1 százalékos mértékben javuló cserearányt mutat. Az éves változások esetenként sokkal nagyobbak a nem olajexportáló fejlődő országok esetében, mint a fejlett tőkésállamoknál.

Javulás az OPEC-országokban

1953—1977 között a fejlett tőkésországok export egységérték-indexe csak egy alkalommal, 1959-ben esett vissza, míg a nem olajexportáló fejlődő országoknál ugyanebben a periódusban nyolc alkalommal tapasztalható csökkenés. Míg hosszabb távon a nem olajexportáló fejlődő országok cserearányai — mint láttuk — lényegében semlegesen alakultak, ezzel együtt egyes években a romlás jelentős volt. A fejlődő országok export egységérték-indexének jelentős fluktuálása minden bizonnyal arra vezethető vissza, hogy az általuk exportált nyers- és alapanyagok árai nem annyira a termelési költségek változásait, mint a kereslet-kínálati viszonyokat tükrözik és így sokkal érzékenyebbek a tőkés konjunktúra változásaira.

A nem olajexportáló fejlődő országok cserearányai 1974-ben és 1975-ben romlottak nagyobb mértékben, ennek hatását az 1973-as és 1976-os javulás többé-kevésbé kiegyensúlyozta. 1972-es bázison 1976-ra végeredményben az országcsoport cserearányai mindössze 1,8 százalékkal romlottak.

G. Gy.—Sz. P.

MÁSFÉL ÉVTIZED MÉRLEGE

A harmadik világ fejlődési gondjai

A fejlődő országok, az úgynevezett *„harmadik világ"* helyzete egyike a világgazdaság legbonyolultabb és legösszetettebb problémáinak. A közelmúltban a világbank tanulmányt készített a fejlődő országokban tapasztalható gazdasági tendenciákról. Nagy általánosságban a fejlődő világ országainak gazdaságnövekedése statisztikailag kielégítőnek mondható. Az 1950 óta eltelt negyedszázad alatt az egy főre jutó nemzeti jövedelem évi növekedésének átlaga ebben az államcsoportban valamivel 3 százalék alatt volt. A Világbank megjegyzi, hogy a jelenlegi ipari országok a maguk *„iparosítási évszázadában"* évente kevesebb mint 2 százalékkal tudták csak növelni a nemzeti jövedelmet.

Mihelyt azonban rátér a Világbank-jelentés a részletekre, nyomban kibontakoznak a voltaképpeni nehézségek. (A helyzet megértéséhez előre kell bocsátani, hogy a szocialista országokat a Világbank jelentése elkülönítve kezeli. Ez nemzetközi vonatkozásban mindenekelőtt azt jelenti, hogy az utóbbi negyedszázadban évenként 4,2 százalékos egy főre jutó bruttó társadalmi összterméknövekedést elért Kína például „kiesik" a Világbank által rajzolt képből.)

Két kategória

Ettől függetlenül a Világbank a fejlődő országok vonatkozásában is két kategóriát különböztet meg. Az első csoportba az úgynevezett „alacsony jövedelmű országok" tartoznak. Ide sorolják azt a 34 országot, ahol az egy főre jutó bruttó nemzeti összermék kevesebb évi 250 dollárnál. A második csoportba sorolták az úgynevezett „közepes jövedelmű" országokat. Ide 58 állam tartozik. Ehhez hozzá kell tenni, hogy mindkét kategóriában rendkívül széles a skála. Az első csoportban a lista alján Bhutan szerepel, évi 70 dolláros szinttel, a skála másik végén a Jemeni Arab Köztársaság 250 dollárral. A második kategóriában az első szintet Togo jelenti 280, a felsőt Izrael 3920 dollárral.

A Világbank jelentésének első és leglényegesebb következtetése az, hogy a két csoport közötti különbség igen gyorsan növekszik. Az eddig is ismert volt, hogy az ipari országok és a harmadik világ országai közötti szakadék növekszik. Az ipari államok az utóbbi másfél évtizedben évi 3,4 százalékos egy főre jutó bruttó nemzeti összermék-növekedést értek el. A harmadik világ középjövedelmű kategóriába sorolt országaiban az évi növekedési átlag már csak 2,8 százalék volt, míg az alacsony jövedelmű kategóriában nem érte el az 1 százalékot sem. A szakadék tehát az utóbbi 15 évben nemcsak a iparilag fejlett országok és a fejlődő világ között mélyült, hanem a „harmadik világ" két kategóriája között is.

Érdekes módon alátámasztja ezt az OECD egy hosszabb, 25 esztendőre visszanyúló vizsgálata. Ez mindenekelőtt azt mutatja, hogy 25 éves periódust tekintve a fejlett ipari országok egy főre jutó gazdaságnövekedési rátája 3,2 százalék volt, a fejlődő országokban viszont 3,4 százalék. Összevetve a Világbank már említett adataival, ez azt jelenti, hogy 1950 és 1960 között a fejlődő országok gazdaságnövekedése viszonylag kedvezőbb képet mutatott. Az iparosított országoktól való leszakadás tendenciája az utóbbi 15 évben gyorsult fel.

Másodszor: az OECD-jelentés adatai 25 évre visszamenőleg is jelzik a fejlődő országok egyes csoportjai közötti különbségeket. (Teljesen érvényes összehasonítás azért nem tehető, mert az OECD-jelentés földrajzi felosztást alkalmaz.) Eszerint az elmúlt 25 évben Afrikában évi 2,4 százalékos volt a gazdaságnövekedés átlaga. Az egy főre jutó bruttó nemzeti összermék 300 dollár körül mozgott. Latin-Amerikában a növekedési átlag 2,6 százalék, az egy főre jutó bruttó nemzeti összermék átlaga 900 dollár körül van. A Közel- és Közép-Keleten — természetesen az olajjövedelmek következtében — 5,2 százalék volt az elmúlt negyedszázad átlagos évi növekedési rátája és a bruttó nemzeti összermék egy főre jutó évi átlaga 1600 dollár fölött van. Ugyanakkor Dél-Ázsiában az elmúlt negyedszázadban csak 1,8 százalékos évi gazdaságnövekedési átlagot tudtak elérni és az egy főre jutó bruttó nemzeti összermék átlaga mindössze 130 dollár.

A végkövetkeztetés mindenképpen az, hogy a harmadik világ maga is differenciálódik, méghozzá úgy, hogy a legszegényebb kategória helyzete válik egyre rosszabbá.

Mezőgazdaság és ipar

A Világbank jelentése ezt követően foglalkozik az általa felállított két kategória mezőgazdasági, ipari és külkereskedelmi pozíciójával. A harmadik világ alacsony jövedelmű országainak kategóriájában a mezőgazdaság foglalkoztatja átlagban a munkaerő 85 százalékát. Ez az arány a közepes jövedelmű országokban 51 százalék. A mezőgazdasági termelés az utóbbi 15 évben az alacsony kategóriába tartozó 34 országban átlagosan mindössze évi 2,1 százalékkal emelkedett. Ugyanakkor ezekben az országokban a népesség növekedésének évi átlaga 2,4 százalék volt. Az egy főre jutó mezőgazdasági termelés tehát az utóbbi másfél évtizedben csökkent. (Ez magyarázza egyébként, hogy azok, akik a Világbank-jelentés szóhasználatával az „abszolút szegénység" szférájában élnek, összesen 800 milliónyian vannak. Ebből 630 millió él az alacsony jövedelmű fejlődő országcsoportban. A 800 milliónak a fele pedig négy ázsiai ország — Bangladesh, India, Indonézia, Pakisztán — falusi körzeteiben.)

Ebből a szempontból a közepes jövedelmű országok csoportja már lényegesen kedvezőbb helyzetben van. Itt a mezőgazdasági termelés az elmúlt 15 évben évi átlagban 3,5 százalékkal, míg a lakosság „csak" 2,7 százalékkal nőtt.

Az ipari fejlődést vizsgálva a Világbank megállapítja, hogy a fejlődő országok a maguk egészében (tehát mind az alacsony, mind a közepes jövedelmű kategória) végrehajtásának egy strukturális fordulatot a mezőgazdaságtól az ipar és a szolgáltatások felé. Az alacsony jövedelmű kategóriában például az elmúlt 15 évben az ipari növekedés évi üteme 5,8 százalék volt, a szolgáltatásoké pedig 3,7 százalék. A közepes jövedelmű csoportban az ipari növekedés évi átlaga elérte a 8, a szolgáltatásoké pedig a 6,7 százalékot. (Ez azt jelenti, hogy a mezőgazdasági szektorhoz képest az ipari szektor növekedése az alacsony jövedelmű kategóriában viszonylag gyorsabb, mint a közepes jövedelműek csoportjában.) A Világbank megállapítása szerint mindkét államcsoportban meglehetősen magas a bruttó hazai összermék beruházásra fordított aránya. Ez az elmúlt 15 évben az alacsony jövedelmű csoportban 14,7 százalékról 19,1 százalékra, a közepes jövedelmű államok csoportjában pedig 20 százalékról, 26,4 százalékra emelkedett.

A harmadik világ külkereskedelmét vizsgálva, a Világbank jelentése felhagy a két kategóriára történő felosztással és a fejlődő országok, valamint az ipari országok exportnövekedésének viszonylatait vizsgálja. Mindenekelőtt megállapítja, hogy a fejlődő országok külkereskedelmében viszonylatmódosulás is történik. A külkereskedelem kevésbé „Dél-Észak" irányú, mint korábban. Az ipari országok 1960-ban a harmadik világ kivitelének 80 százalékát vették fel. Ez az arány 70 százalék alá süllyedt. Ez természetesen azt tükrözi, hogy ha lassan is, növekszik a harmadik világ országai közötti külkereskedelmi forgalom. Ennek szerkezet átalakító szerepe is van. Az utóbbi másfél évtizedben a harmadik világ országainak egymás közötti kereskedelmi forgalmában a növekedés mintegy 40 százaléka az ipari készáruk exportnövekedésének volt köszönhető. (Mindamellett a harmadik világ teljes ipari behozatala még ma is csak 10 százalékban származik a harmadik világon belüli forrásokból.)

Külkereskedelem és adósság

Szerkezetileg vizsgálva a fejlődő országok, illetve az iparilag fejlett országok exportját, a Világbank legfeltűnőbb megállapítása az, hogy egyetlen területen növekedett gyorsabban a fejlett ipari országok exportja a fejlődő országokénál. Ez a terület a mezőgazdasági és élelmiszeripari export! Paradox módon ennek növekedési átlaga az utóbbi 15 évben a harmadik világban 2,8 százalék, a fejlett ipari országokban viszont 4,6 százalék volt. Ez más oldalról tükrözi azokat az alapvető mezőgazdasági és élelmiszerellátási problémákat, amelyeket a Világbank-jelentés feltár.

Az energiahordozók exportnövekedése a harmadik világban az utóbbi 15 évben átlagban évi 6 százalék, a fejlett ipari országokban pedig 4,2 százalék. Az érces és fémes vonatkozásban a viszonyszám 5, illetve 3,8 százalék, a gyáripari exportban pedig 11, illetve 9 százalék. (Az utóbbi három kategóriában lehat a fejlődő országok exportjának növekedése gyorsabb volt.)

A Világbank megállapítja, hogy a fejlett ipari országok bruttó nemzeti összermékében a harmadik világnak nyújtott segélyek egyre alacsonyabb arányt foglalnak el. A 0,7 százalékos eredeti ENSZ-célkitűzéssel szemben az arány már 1960-ban is csak 0,5 százalék volt, jelenleg pedig nem több 0,3 százaléknál. Ez (párosulva az olajat nem termelő fejlődő országokra nehezedő, fokozódó terhekkel) az adósságállomány és a magántőkés forrásokból származó kölcsönök gyors növekedéséhez vezetett. Az adósságállomány jelenleg eléri a 200 milliárd dollárt és az adósságok visszafizetése, illetve a kamatok törlesztése átlagban felemészti a harmadik világ teljes exportjövedelmének csaknem 10 százalékát.

Néhány előrejelzés

A Világbank-jelentés csak néhány ponton vállalkozik előrejelzésekre, de ezek is sokatmondóak. Mindenekelőtt azt állapítja meg, hogy a részletes demográfiai előrejelzések a tapasztalat szerint rendszerint hibásak. Általánosságban azonban azt várják, hogy 2000-re a harmadik világ országainak lakossága 70 százalékkal nő és eléri a 3,5 milliárdot. Ennek következtében a Világbank jelentése súlyos élelmezési problémákkal számol. Ázsiában, ahol jelenleg az élelmiszer-termelési mérleg hiánya a fogyasztás 5 százalékát teszi ki, a hiány 7,2 százalékra növekszik, mennyiségileg pedig 20 millió tonnára. Észak-Afrikában és a Közép-Keleten a fogyasztás 16 százalékát kitevő jelenlegi mérleghiány megközelíti a 20 százalékot és a 15 millió tonnát. Fekete-Afrikában várható a legkatasztrofálisabb „fejlődés". Itt a fogyasztás 3,7 százalékát kitevő élelmiszermérleg-hiány csaknem 17 százalékra nő. (Az egyetlen földrajzi csoport, ahol a nagyjából egyensúlyban levő élelmiszer mérleg némi javulása várható: Latin-Amerika.)

A Világbank második, rendkívül negatív következtetése a fejlődő országok eladósodásának további fokozódása. A harmadik világ külföldi forrásokból származó tőkeszükségletét a Világbank 1985-re 276 milliárd dollárra becsüli. (1975-ben ez 63 milliárd volt.) Ez még évi 7 százalékos inflációs rátát figyelembe véve is azt jelenti, hogy a tőkeigény reálértékében megkétszereződik. Ennek következtében a Világbank szerint a fejlődő országoknak a teljes exporbevétel mintegy 21 százalékát kell majd az adósságok, illetve a kamatok törlesztésére fordítaniuk. Ez természetesen csak úgy lehetséges, ha a fejlődő országok exportja gyorsan növekszik. Ebből a kényszerűségből vonja le a Világbank jelentése azt a következtetést, hogy 1985-ig fokozódó mértékben bontakozik ki külkereskedelmi feszültség a fejlődő világ, valamint a fejlett ipari országok között. A harmadik világ országai ugyanis egyre nagyobb mértékben kívánnak majd gyáripari termékeket exportálni, s ezek szükségszerűen beleütköznek majd a fejlett ipari országok protekcionizmusába.

— ic —

HÉT NAP A VILÁGGAZDASÁGBAN

Szibéria vegyiparának fejlesztése

A szovjet vegyipar fejlesztésére szánt hatalmas összeg egyharmada Szibériában kerül felhasználásra a jelenlegi ötéves terv során, s a következő tervekben ez az arány tovább növekszik: a szovjet vegyipar fejlesztésének bázisa Szibéria és a Távol-Kelet lesz. Nyugat-Szibériában már folyik az új, hatalmas vegyipari üzemek építése a tyumenyi olajmező kincseinek kiaknázására. A petrolkémiai üzemek mellett nitrogén-műtrágya gyártó üzem is létesül. Az új üzem termelésével a nitrogén-műtrágya gyártása ezen az iparvidéken évente 12—13 millió tonna lesz. Ugyanakkor Kelet-Szibériában, a nemrég feltárt foszfortartalmú ásványok felhasználására foszfor-műtrágya gyártó üzemek létesülnek.

Gyors ütemben fejlesztik Szibériában és a Távol-Keleten a műanyagok és műszálak gyártását. Jelenleg minden négy készülő műszálgyártó üzem közül három Szibériában és a Távol-Keleten létesül.

Csehszlovák atomenergetikai gépipar

Csehszlovákiában a jelenlegi ötéves terv folyamán a gépipar új, modern, nagy teljesítőképességű ágazata bontakozik ki: az atomenergetikai gépgyártás. A Szovjetunióval kötött kormányközi egyezmény alapján és szovjet szakemberek sokoldalú segítségével a csehszlovák gépipar egész sor nagyüzeme — mint például a plzeni Skoda-művek, az ostrava—vitkovicei Klement Gottwald fémipari kombinát, Chomutov, Kladno, Brno és más iparvárosok számos gépgyára rendezkedik be fokozatosan különféle atomreaktor-berendezések készítésére.

A szovjet dokumentációk szerinti új gyártmányok között az atomerőművek úgynevezett primer körének géprendszerei szerepelnek: reaktorok, gőzgenerátorok, kompenzátorok, armatúrák, szeparátorok stb. Ezekből az új csehszlovák gépipari ágazat nemcsak a hazai atomerőműépítés igényeit elégíti ki és a Szovjetunionak szállít, hanem más KGST-országokat is ellát. Magyarországnak például a paksi atomerőműhöz két tver—440 típusú (440 megawatt teljesítményű) reaktort szállít.

Japán: uránium vásárlás

Japán hatalmas kereskedelmi mérlegtöbbletének önkéntes leépítése céljából előre kifizet 1,5 milliárd dollárt az Egyesült Államoknak kilencévi uránium behozataláért. Japán energiaügynökségének csütörtöki jelentése szerint a dúsított uránium-szállításokra vonatkozó szerződést rövidesen aláírják Washingtonban. Japán kereskedelmi mérlegtöbblete az év első felében kétszeresére, 12,36 milliárd dollárra nőtt.

Növekvő aranyeladás — a dollár védelmében

Az Egyesült Államok pénzügyminisztériuma bejelentette, hogy ez év novemberétől erőteljesen növeli az aranyeladásokat. Az októberben lejáró aranyeladási program helyett új, négy hónapig tartó programot vezetnek be, amelynek során az eddiginél mintegy 3 millió unciával több aranyat értékesítenek.

A pénzügyminisztériumi közlés a hanyatló dollár védelmére bejelentett múlt heti akciósorozat második lépése. Ezt megelőzően a Szövetségi Tartalékok Hivatala az amerikai beruházások vonzóbbá tétele érdekében emelte a kamatlábat.

PERISZKÓP

A bolgár gazdasági mechanizmus

A hetedik ötéves terv (1976—1980) elején nagyszabású változásokra került sor a bolgár gazdaságirányítás területén. Megalakították a *nemzeti-gazdasági komplexumokat*, amelyek a teljes gazdasági önállóság elve alapján működnek. A gazdasági komplexumok területi-gazdasági egységbe fogják a termelő és gazdálkodó, tudományos és fejlesztő tevékenységet.

A gazdasági komplexumok szervezeti struktúrája az irányító szervből, a gazdasági és más szervezetekből, valamint a felügyeletük alá tartozó termelő-gazdálkodó egységekből áll. A gazdasági komplexumokat rendszerint az ágazati minisztériumok irányítják, amelyek az alábbi alapvető funkciót látják el:

1. a népgazdaság és a lakosság igényeinek, az adott ágazat (hazai és külföldi) helyzetének és fejlődési tendenciáinak felmérése, prognózisok, koncepciók, programok és fejlesztési tervek kidolgozása;

2. a termelőbázis bővítése, korszerűsítése, a termelőkapacitás rekonstrukciója és növelése a koncentráció és szakosítás alapján;

3. a gazdaság szervezeti struktúrájának továbbfejlesztése;

4. az ország egységes tárgyalandó és gazdasági fejlesztési tervében foglalt állami feladatok végrehajtásának biztosítása;

5. egységes tudományos-műszaki fejlesztési politika érvényesítése, a műszaki fejlesztés terén elért eredmények gyors bevezetésének biztosítása;

6. a munkaerő-állomány, anyagkészletek és pénzügyi tartalékok racionális kihasználásának biztosítása;

7. a munkaszervezés és bérrendszer továbbfejlesztése;

8. az ország nemzetközi munkamegosztásban való részvételének és a KGST-országokkal folytatott együttműködésének bővítésére és elmélyítésére irányuló politika.

A gazdasági komplexumon belül a következő gazdasági szervezetek vannak: gazdasági egyesülés, gazdasági kombinát, egyesített gazdálkodó nagyvállalat, külkereskedelmi szervezet, agrár-ipari komplexum, ipari-agrár komplexum, gazdasági igazgatóság és vállalat. Többségük összetett gazdasági szervezet, amely viszonylag nagy számú gazdálkodó egység fúziójával jött létre. A gazdasági egyesülés keretei között például megtalálható az ágazat, iparág vagy tevékenységi kör valamennyi vállalata és az egyesülés alaptevékenységéhez kapcsolódó tudományos kutatóhelyek, külkereskedelmi, ellátó, értékesítő stb. szervezet. A gazdasági kombinát termelő üzemekből és vállalatokból áll, amelyek a termelésnek a nyersanyagok komplex feldolgozásával való kombinálása, az egységes technológiai folyamat különböző szakaszainak következetes ellátása, a tárgyi-technológiai szakosítás és a végtermékek előállítása terén folytatott állandó kooperáció elve alapján egyesültek.

A gazdasági szervezetek *jogi önállósággal rendelkeznek*, a gazdasági önelszámolás alapján működnek, a gazdasági komplexum keretei között (önálló gazdasági tevékenységük körét, valamint operatív önállóságuk mértékét a miniszterium szabja meg). Az előzők figyelembevételével osztja el a gazdasági szervezet a nyereséget, képezi az alapokat és egyenlíti ki a tartozásokat. A gazdasági szervezeten belül a termelő egységek belső gazdasági önelszámolás alapján működnek. A gazdasági szervezet vezetősége által megszabott keretek között joguk van saját mérleg készítésére, saját folyószámlával rendelkezhetnek, szerződéseket köthetnek és gazdasági kapcsolatokat létesíthetnek más szervezetekkel és részlegekkel. Lehetőség van arra is, hogy közvetlenül a megfelelő miniszterium felügyelete alá tartozzanak.

A gazdasági minisztérium a tervvel összhangban a tiszta jövedelmet úgy is felosztathatja, hogy biztosítja a gazdasági komplexumhoz tartozó gazdasági szervezetek számára a feladataik elvégzéséhez szükséges eszközöket. Ugynezt az elvet alkalmazzák — alsóbb szinten — a gazdasági szervezetek. A minisztérium rendszerint nem felelős a gazdasági szervezetek eladósodásáért, egyes esetektől eltekintve, amikor kezességet vállal értük, illetve, amikor a szervezetek tevékenysége átmenetileg deficites. Az ilyen esetekben nyújtott pénzügyi segítséget a gazdasági szervezetnek később meg kell térítenie. Ugyanakkor a minisztériumok és a gazdasági szervezetek (a gazdasági komplexumok irányító szervei) — anyagi érdekeltségük és felelősségük növelése érdekében — a felügyeletük alá tartozó részlegek normán felüli és elfekvő árukészleteiért *„büntetést"* fizetnek, amennyiben a szóban forgó készletek szállítása vagy gyártása az ő külön megbízásukból történt. A gazdasági szervezet nem felel a minisztérium adósságáért — kivéve azokat az eseteket, amikor a minisztérium nem rendelkezik elegendő eszközzel és eladósodása a gazdasági szervezet megbízásából kötött szerződéseiből adódik.

A gazdasági komplexum mint szervezetileg és gazdaságilag egységes rendszer, a teljes gazdasági önelszámolás elve alapján működik, saját forrásaiból és bankhitelből finanszírozza a bővített újratermeléssel kapcsolatos valamennyi kiadását. A végső eredmények meghatározása, a nyereség képzésének és elosztásának elvei, a bank- és hitelrendszerrel való alapvető kapcsolatokat a tárca mint a komplexum irányító szerve határozza meg.

A bolgár gazdasági élet új szervezeti struktúrája egyéves működése során szerzett tapasztalatok szerint ez a struktúra képes eleget tenni az irányítás továbbfejlesztésével, a gazdasági tevékenység hatékonyságnövelésével kapcsolatos feladatoknak. Jelentős sikerek születtek a termelés koncentrálása és szakosítása terén a multiplikációs elv következetes alkalmazása alapján. E módszer biztosítja azokat a feltételeket, amelyek alapján gyarapíthatók az adott tevékenység eredményeinek alkalmazásából adódó eredmények a vertikálisan és horizontálisan kapcsolódó termelési folyamatok valamennyi láncszeménél. Ennek figyelembevételével az erőfeszítések arra irányulnak, hogy az üzemek és a vállalatok a koncentráció és a szakosítás magas fokán álló termelő egységekké alakuljanak át. Tárgyi vonatkozásban zárt sémákról fokozatosan nyitott sémákra térnek át, azaz kisebb számú termék nagyobb mennyiségű gyártására vagy a már gyártott termékek sorozatnagyságának növelésére. A módszer biztosítja a termelés intenzitásának és hatékonyságának gyors ütemű növelését.

A hetedik ötéves tervben a beruházáspolitika fő célja a termelés korszerűsítése és rekonstrukciója, azaz a beruházások hatékonyságnövelése. *A korszerűsítésre és rekonstrukcióra fordított kiadások aránya az összberuházásokon belül legalább 55 százalék lesz.* A beruházások koncentrációs fokának növelése, az új termelőkapacitások határidőre történő beindítása, valamint az építőipar lemaradásának csökkentése képezi a terén az egyik alapvető feladatot. A munkatermelékenység a hetedik ötéves terv időszakában mintegy 32 százalékkal növekszik, ebből származik a nemzeti jövedelem növekményének mintegy 92 százaléka.

Megkülönböztetett figyelmet fordítanak a tervezési módszerek továbbfejlesztésének kérdésére. Előtérbe állítják a prognózisok és a távlati tervezés szerepét, valamint a népgazdasági és szociális kérdések összekapcsolt teljes megoldására irányuló — 10—16 éves időszakra vonatkozó — komplex programok kidolgozását. A tervezés továbbfejlesztésében döntő szerepet kap a célprogrammódszer és a komplex szemlélet következetes alkalmazása.

A tervezési rendszer jellemző vonása, hogy a központi tervezés szerepének növekedése a tervezési folyamatnál érvényesülő szocialista demokrácia bővítésével párhuzamosan valósul meg. Növekszik az Állami Tervbizottság, a funkcionális és gazdasági minisztériumok és a kerületi tanácsok feladat- és jogkörre, valamint felelősségre a fejlődési tervstratégia kidolgozásánál. Nagyobb szerephez jutnak az ügynevezett kontroll-számok, mint olyan konkrét állami feladatok, melyek valamennyi irányító, tervező és gazdasági szervre nézve kötelezőek. Növekedett mindenekelőtt azoknak a mutatóknak a szerepe, melyek a gazdasági tevékenység végeredményeit és a szükségletek kielégítését jellemzik (társadalmi munkatermelékenység, nyereség, jövedelmezőség, eszközigényesség stb.).

A szocialista demokrácia erősödése a tervezés területén elsősorban abban jut kifejezésre, hogy az ötemi kollektívák aktívan bekapcsolódnak a tervek, különösen az operatív tervek kidolgozásába, megvitatásába és elfogadásába.

(g.)

A BŐR- ÉS CIPŐKELLÉK KERESKEDELMI VÁLLALAT
(BUDAPEST VI., PAULAY EDE U. 41.)
ÉRTESÍTI VEVŐIT ÉS SZÁLLITÓIT, HOGY BUDAPESTI RAKTÁRAIBAN ÉS KISKERESKEDELMI EGYSÉGÉBEN A KÖVETKEZŐ IDŐRENDBEN TARTJA VAGYONMEGÁLLAPITÓ ÉS ELSZÁMOLTATÓ LELTÁROZÁSÁT:

BUDAPEST XVII., CINKOTAI U. 32.		
műbőrraktár	szeptember	18-tól 29-ig
papír- és rostműbőr-raktár	szeptember	25-től 29-ig
textilraktár	október	2-től 13-ig
kellékraktár	október	2-től 13-ig
vegyi raktárban	október	2-től 6-ig
BUDAPEST VI., PAULAY EDE U. 41.		
bőrraktár	október	2-től 13-ig
BUDAPEST XIII., FÁY U. 12/b. és		
BUDAPEST XXII., PANNÓNIA U. 29.		
gumiraktárak	október	2-től 13-ig
BUDAPEST VI., PAULAY EDE U. 7–9.		
kis- és nagykereskedelmi üzlethéz	szeptember	18-tól 29-ig

A leltározás idején az áruátvétel és az árukiadás szünetel.

AZ
AUTÓKER
II. sz. Import Alkatrészkereskedelmi Uzletága értesiti tisztelt nagyfogyasztóit, hogy a
TÖRÖKBÁLINTI
(Nysa, Zuk, Avia, Skoda típusú tehergépkocsik), VALAMINT A POLSKI-FIAT ÉS SKODA TÍPUSÚ SZEMÉLYGÉPKOCSIK NAGYKERESKEDELMI ALKATRÉSZRAKTÁRÁBAN A DISZPOZICIÓS RENDSZERŰ ÁRUKISZOLGÁLÁS SZEPTEMBERBEN
LELTÁROZÁS MIATT SZÜNETEL

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS
Pályázatot hirdetünk
gazdasági igazgatóhelyettesi munkakör betöltésére
Pályázati feltételek: egyetemi vagy főiskolai végzettség, legalább 5 éves vezetői gyakorlat.
A pályázatokat részletes önéletrajzzal, „Ágazati szervező intézet 5990" jeligére kérjük a Felszabadulás téri hirdetőbe.

GÉPJÁRMŰVEKKEL FOGLALKOZÓ, ORSZÁGOS HATÁSKÖRŰ KÖLTSÉGVETÉSI SZERV
BÉRELNE VAGY VÁSÁROLNA BUDAPEST TERÜLETÉN, VAGY KÖZVETLEN KÖRNYÉKÉN NYOMTATVÁNYRAKTÁR CÉLJÁRA SZÁRAZ, 150 M²-ES ALAPTERÜLETNÉL NAGYOBB HELYISÉGET, VALAMINT CSAK BUDAPEST TERÜLETÉN IRODAHELYISÉG CÉLJÁRA ALKALMAS, VAGY ÁTALAKÍTHATÓ, 100–150 M² ALAPTERÜLETŰ HELYISÉGEKET.
Válaszokat „Sürgős 5976" jeligére, a Felszabadulás téri hirdetőbe, vagy munkaidőben az 575–465-ös telefonszámon.

ELADÓ
VÁLLALAT RÉSZÉRE
nagy helyiségekből álló, teljesen alápincézett
RAKTÁRNAK, IRODÁNAK ALKALMAS CSALÁDI HÁZ
Budapest XVI., Mátyásföld, Hunyadvár u. 46.

Dízelüzemű gépjárművek, kazánok, sütőipari kemencék
UZEMANYAG-FOGYASZTÁSÁNAK
állandó és időszakos
ELLENŐRZÉSÉRE
korlátozott mennyiségben kapható a korszerű, PTF–80. típusú
UZEMANYAG-FOGYASZTÁSMÉRŐ KÉSZULÉK
A megrendeléseket a beérkezés sorrendjében elégítjük ki.
GÉP- ÉS MŰSZERIPARI SZÖVETKEZET
7130 Tolna, Ságvári u. 1.

Eladunk
használt
rakodólapokat,
600x390x450-es
kartondobozokat
M.S.V. Duna Cérnázógyára
Budapest XI., Ibrachim u. 27.
Tel.: 666–622, 28-as mellék, Rác.

A Tótkomlósi Vegyesipari Szövetkezet tipizálás miatt
megvételre ajánl:
egy 8 tonnás nyerges pótkocsit, friss műszaki vizsgával.
Telefon: 119.
Ugyintéző: Gyivicsán.

ELADÓ
STAR–25-ös típusú, 3,1 tonna teherbírású
AUTÓDARU
üzemképes állapotban, forgalmi rendszám nélkül.
Érdeklődni lehet:
„KLIMA"
Ipari Szövetkezet Szállítási csoport
Telefon: 835–160, 69-es mellék.

Értesítjük t. ügyfeleinket, hogy
szeptember 18-a és 30-a között
KÉSZLETEZŐ-TELEPEINKEN LELTÁROZUNK
6. sz. telep (hatlapú csavarok, anyák, alátétek, vasszegecsek): Budapest XIV., Tahi u. 95.
8. sz. telep (hornyos csavarok, színesfém kötőelemek): Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky út 60.
9. sz. telep (facsavarok): Budapest IX., Mester u. 9.
Csavaripari Vállalat
Kereskedelmi Főosztály

RÖVID HATÁRIDŐRE VÁLLALJUK
GYÉMÁNTSZERSZÁMOK (esztergakések, tapintók, korongszabályozók, üvegfúrók, gravírozók stb.)
GYÉMÁNTHÚZÓKÖVEK KÉSZÍTÉSÉT ÉS JAVÍTÁSÁT
KEMÉNYFÉM HÚZÓGYŰRŰK ÉS FORGÁCSOLÓ LAPKÁK FELÚJÍTÁSÁT
KERÁMIASZERSZÁMOK (szálvezetők, vízóracsapágyak, szórólapkák stb.)
POLÍROZÁSÁT
ÓRÁSOK SZÖVETKEZETE
Gyémántrészlege
Budapest VI., Székely Bertalan u. 18.

ÉRTESÍTJÜK T. ÜGYFELEINKET, HOGY A VILLÉRT VÁLLALAT TELEPEI az alábbi időrendben
leltároznak

SZEPTEMBER 15-TŐL OKTÓBER 2-IG:	a Kistarcsai telepbázis 11., 15., 21., 23., 24., 31., 32., 37. számú telepei, a 17. sz. Szentesi Telep, Szentes, Attila u. 1., a 41. sz. Győri Telep, Győr, Damjanich u. 23.
SZEPTEMBER 30-TÓL OKTÓBER 12-IG:	a 12. sz. Bakelit- és Szigetelőanyag Telep Budapest VII., Izabella u. 24. a 23. sz. Cső- és Tartozék Telep Budapest XIII., Pozsonyi út 10. a 34., 35. sz. Ellenállás, ill. Zománchuzal Telep Budapest XIII., Pozsonyi út 6. a 91. sz. Kisfogyasztói Telep Budapest VII., Majakovszkij u. 57. a 92. sz. Kisfogyasztói Telep Budapest XIII., Katona József u. 15. a 93. sz. Kisfogyasztói Telep Budapest VI., Révay u. 5. a 94., 95. sz. Kisfogyasztói Telep Budapest VII., Madách Imre u. 9.

EGYBEN FELHÍVJUK SZÍVES FIGYELMÜKET, HOGY A LELTÁROZÁS IDEJE ALATT VIDÉKI KÖZÖSUZEMELTETÉSŰ BOLTJAINK KÉSZSÉGESEN ÁLLNAK RENDELKEZÉSÜKRE!

VILLÉRT
Vállalat, 1074 Budapest VII., Vörösmarty u. 16.
Telefon: 420–998.
Telex: 22–4194.

Termelők és külkereskedők együttműködése

A belföldi termelő és felhasználó vállalatok, illetve a szakkülkereskedelmi vállalatok kapcsolata 1968 óta állandóan napirenden szerepel. A következőkben e kapcsolatok néhány olyan kérdését kívánom érinteni, amelyekkel a viták nem, vagy csak marginálisan foglalkoztak.

Vállalatunknak a *Tannimpexnek* 32 iparvállalattal van közös érdekeltségű kapcsolata, ennek keretében *éves forgalmának mintegy 80 százalékát* bonyolítja le. E kapcsolatok túlnyomó részének formája **pool**-szerződés. Néhány vállalattal, amellyel kisebb forgalmat bonyolítunk le, **amétа** szerződésük van. Bizományi kapcsolata egyáltalán nincs. A pool-szerződés keretében a Tannimpex a forgalom után, fix százalékban meghatározott költség- és haszonfedezeti térítésben részesül, a közös érdekeltség pedig abban fejeződik ki, hogy a vállalatunk *a belföldi termelő vállalat mérleg szerinti eredményéből részesedik.* Megkapja a termelő vállalat éves mérleg szerinti nyereségének a társasági szerződésben meghatározott hányadát.

Közös érdekeltségű kapcsolatok

Ez a szerződési és elszámolási forma ismereteink szerint *közös érdekeltséget* valósít meg és kilküszöböli, vagy legalábbis minimumra korlátozza a limitbizományi, illetve az amétа kapcsolatoknál oly gyakori limitárvitákat. Elég széles körű tapasztalataink vannak tehát a közös érdekeltség területén. E tapasztalatok alapján mutathatunk rá arra, hogy a belföldi termelők és felhasználók, valamint a szakkülkereskedelmi vállalatok kapcsolata *nemcsak gazdasági*, hanem egyúttal *emberi kapcsolat* is és így szubjektív elemeknek tulajdonítható, hogy ugyanolyan tartalmú szerződés keretében több vállalattal zavartalanul együttműködünk, de van egy-két vállalat, amellyel gyakoriak a viták. (Amelyek egyébként — nézetünk szerint — szükségtelenek és a közös ügyet, a gazdasági érdekeltséget nem viszik előre.) Tarkítja a képet, hogy még az ilyen vállalatokkal fennálló kapcsolatban is a termelő és a Tannimpex néhány vezetője között jó az együttműködés, de ezt zavarják más vezetői szinten folyó viták. Ugyanaz az ipari vezető egyes Tannimpex vezetőkkel jó kapcsolatokat tart, másokkal már kevésbé jókat és viszont. Más a szóbeli és más az írásbeli megnyilvánulások hangneme stb.

A szubjektív megítélés legpregnánsabban *az információs kapcsolatok terén* nyilvánul meg. A belföldi termelők, illetve felhasználók gyakran vetik fel, hogy nem kapnak elég információt a szakkülkereskedelmi vállalatoktól. Erre a válasz az, hogy a kapott és az elég gyakori külföldi utazásokon szerzett információkat sem hasznosítják kellően. Azt, hogy mit tekintenek elegendő információnak és mit nem, különböző egyének nagyon különbözőképpen ítélik meg.

Eltérő feladatok

Egyes esetekben az iparvállalatok, illetve a külkereskedelmi vállalatok vezetői *eltérően ítélik meg a két vállalat közötti munkamegosztást a külkereskedelmi forgalom keretében.* Erről a munkamegosztásról a külkereskedelmi törvény 15. §-a egyértelműen szól, a következő szerint:

„A külkereskedelmi tevékenységre jogosult vállalatok, valamint a termelő, kereskedelmi és szolgáltató szervezetek közötti szerződéses kapcsolatokat a népgazdasági érdekek alapján kell kialakítani. Ennek keretében meg kell teremteni e gazdálkodó szervezetek együttműködését és gazdasági érdekeik összhangját, biztosítani kell a termelő, kereskedelmi és szolgáltató szervezetek számára a világpiaci hatások közvetítését.

A külkereskedelmi tevékenységre jogosult vállalatok alapvető feladata az, hogy — a termelő, kereskedelmi és szolgáltató szervezetek igényeinek és érdekeinek figyelembevételével — *folytassanak körültekintő belföldi és külföldi piackutatást, kereskedelmi reklám- és propaganda tevékenységet, építsenek ki megfelelő külföldi piaci szervezetet. Gondoskodjanak a külföldi piaci információk széles körű bezerzéséről és továbbadásáról. A külkereskedelmi forgalom lebonyolítását szolgáló szerződéseket szakszerű módon készítsék elő, kössék meg és teljesítsék.*

A termelő, kereskedelmi és szolgáltató szervezeteknek — külkereskedelmi hatású gazdasági tevékenységük során — alapvető feladata *versenyképes, gazdaságos termékek előállítása, ilyen szolgáltatások teljesítése, illetve a behozatalból származó áruk és szolgáltatások hatékony felhasználása.*"

Ezt az egyértelmű meghatározást azonban az ipari vezetők néha olyan módon kívánják a gyakorlatba átültetni, ami a külkereskedelmi vállalatot a lebonyolító szerepére korlátozza. Ebből természetszerűen viták származnak. Kétségtelen tehát, hogy törekednünk kell a gazdasági kapcsolatok formáinak, módszereinek javítására, de véleményem szerint nem szabad elfeledjtkezni arról, hogy a gazdasági kapcsolatokon kívül, illetve azokkal együtt *emberi kapcsolatok is összefűzik az együttműködő vállalatokat* és ezek javítása néha majdnem ugyanolyan fontos, mint a gazdasági együttműködés módszereinek fejlesztése.

A mi körülményeink és tapasztalataink alapján határozottan ellent kell mondani annak a felfogásnak, hogy a saját számlás kapcsolat *„elszigeteli a termelőket a külföldi piacoktól"*. 29 belföldi termelő vállalattal, nagyrészt KTSZ-ekkel vagyunk saját számlás kapcsolatban. Külföldi vevőink kíséretében kb. ugyanolyan gyakorisággal keresik fel belföldi saját számlás partnereiket, mint a pool vagy amétа társakat és a külföldi utazási lehetőségekben sincs — az export nagyságrendjét is figyelembe véve — lényeges különbség. Képviselőik részt vesznek a szocialista éves szerződések alapját képező árukiválasztáson is.

Saját számlás partnereink belföldi termelői árai és a termékeik eladásakor elért nettó árbevétel között sincs olyan árrés, ami — a saját számlás forgalomnak a külkereskedelmi vállalatnál jelentkező terheit is figyelembe véve — nagyobb nyereséget biztosítana, mint a pool vagy amétа kapcsolat. Erre többek között azért sem lenne lehetőség, mert éppen a külföldiekkel való gyakori érintkezés során devizaárainkat éppúgy megismerik, mint pool- vagy amétа-partnereink. Erre a belföldi árvitáknál néha szükségünk is van, mert esetenként így dokumentálható, hogy a saját számlás ajánlati árak *„fölfelé" elszakadtak* a piaci realitásoktól.

A harmadik vállalat érdekeltsége

Akármilyen fejlett is a belföldi termelők és a szakkülkereskedelmi vállalatok közötti gazdasági kapcsolat, az *csak a két vállalat közötti viszonyt szabályozza, ritkán terjed túl ezek határain.* Azonban minden iparvállalat termékeinek előállításához és kiszállításához kooperációs együttműködésre van utalva és pedig néha igen sok más termelővel — alapanyag, alkatrész, csomagoló anyag stb. — szállítóival áll kapcsolatban. A legtökéletesebb ipari és külkereskedelmi együttműködés mellett is gyakran előfordul, hogy az export akadozik, mert a közvetlenül exportra termelő vállalat alapanyag-, alkatrész- stb. szállítója már közel sem olyan érdekelt az export teljesítésében, mint a szakkülkereskedelmi vállalat vagy a közvetlenül exportra termelő vállalat.

Elég ismert és sokat tárgyalt a textilkonfekció ipar és a szövődék, illetve a börkonfekció ipar és a bőripar *gazdasági érdekellentéte az exportban.* Ugyanilyen jelenségek gazdasági életünk más területein is találhatók. Hármas együttműködési szerződésekkel, amelyet a szakkülkereskedelmi vállalat a konfekcionáló, illetve az alapanyaggyártó köt, egyes helyeken, át lehet ugyan hidalni ezeket az ellentéteket, az ilyen szerződések azonban csak *„helyi gyógykezelésnek"* tekinthetők, az alapproblémát nem szüntetik meg, mert egyetlen népgazdasági ágban sem lehet ezeket a többoldalú együttműködéseket az exportvolumen egészére, vagy túlnyomó részére kiterjeszteni.

A szabályozórendszer sem nyújt e téren segítséget, sőt inkább előmozdítja az érdekeltséget teremt. Ha az alapanyaggyártó termékét a továbbfeldolgozónak adja el exporttermék készítésére, akkor az belföldi értékesítés, az után *termelői forgalmi adót fizet.* Ha azonban alapanyagként exportál, akkor *állami visszatérítésben részesül.* Esetenként különböző lehet, hogy a termelési adóval csökkentett belföldi eladási ár, illetve az exportárbevétel milyen jövedelmezőséget biztosít az alapanyag, illetve alkatrészgyártóknak, de maga a jelenség és a szabályozórendszer nem olyan, amely az exportérdekeltséget alátámasztaná és ami ösztönözni látszana arra, hogy termékeinket minél magasabb feldolgozottsági fokon adjuk el.

Hozzájárulnak ehhez az érdekeltségen kívüli megítélési, minősítési kérdések: az exportfogalom növelésén csak a direkt exportot érti mindenki, az exportcélra továbbfeldolgozásra átadott mennyiségeket már nem számítják ide. Bizonyos — nem mérhető — befolyást gyakorol a *külföldi utazási keretek* megállapításának jelenlegi, forgalomarányos rendszere is, amibe megint csak a direkt exportot számítjuk be, az exportcélú továbbfeldolgozásra eladott termékek értékét nem. A direkt exportra szállító iparvállalat az exportáló külkereskedelmi vállalat utazási keretéből sokkal inkább részesülhet, mint a továbbfeldolgozott termék exportárbevétele után számított utazási keretből.

Szabályozó- és árrendszerünknek esedékes megváltoztatása során ennek az intézményesen teremtett ellenérdekeltségnek kiküszöbölésére is gondolni kell.

Ferenczi Endre

KGST – HÍREK

A KGST-országok állítják elő a világ acéltermelésének 30 százalékát. A múlt évben 205 millió tonna acélt termeltek. A világtermelés tavaly 677 millió tonna volt, ami — 40 millióval — csaknem 6 százalékkal kevesebb, a rekordnak számító 1974. évi eredménynél. Jelenleg a Szovjetunió a világ legnagyobb acélgyártója, a múlt évben 147 millió tonnát, 27 százalékkal többet termelt, mint az USA.

★

Magyar áruházi berendezéseket szállít a Szovjetuniónak a TRANSELEKTRO. A jövő évben 17 új ABC-rendszerű áruházat szerelnek fel magyar eladóteri berendezésekkel a Szovjetunió különböző városaiban. A konténeres hűtőpultokat és elárusító hűtőkamrákat a szovjet igényeknek megfelelően fejlesztették ki a Jászberényi Hűtőgépgyárban. Az újfajta berendezésekből először a múlt évben szállítottak a Szovjetuniónak, s a magyar termékek jól beváltak. Az előzetes jelzések szerint Moszkvában az amerikai cégek kivitelezésében épülő nemzetközi kereskedelmi központ üzletházaiba is magyar berendezéseket szánnak a szovjet partnerek.

★

Növekedett a kubai cukortermelés. A kétszeri aratás alapján a múlt évben 6 953 000 tonna cukrot termelt Kuba, 800 ezer tonnával többet az előző évinél. A szigetország cukorfogyasztása némileg csökkent, s exportja emelkedett. A kubai cukor legnagyobb importőre a Szovjetunió, amely tavaly 3 790 000 tonnát vásárolt. Így Kuba 6 238 000 tonnás exportjának több mint a felét a Szovjetunióba szállította. A szovjet partnerek után Kuba legnagyobb cukorvásárlói a kínai, az NDK-beli, a bulgáriai megrendelők. Magyarország a múlt évben több mint 50 ezer tonna kubai cukrot vásárolt.

★

A csehszlovák partnerekkel kötött szerződés szerint a gabcsikovói vízerőműhöz szovjet vállalatok turbinákat, generátorokat és transzformátorokat szállítanak. A tervek szerint 8 darab 90 megawattos gépegységet szerelnek fel. A szállításokat 1983-ban kezdik és 1989-ben fejezik be. A szovjet szakemberek részt vesznek a szerelésekben és a próbaüzemeltetésekben, továbbá az előzetes tervezésekben is. A szovjet partnerek vállalták a tartalékalkatrészek folyamatos szállítását is. A gabcsikovói—nagymarosi vízépcsőrendszer vízerőművei évente 3,5 milliárd kilowatt/óra villamos energiát termelnek, amelyen egyenlő arányban osztozik Magyarország és Csehszlovákia, s a költségeket is egyenlő arányban viselik. Csehszlovákia 13,5 milliárd koronát költ a beruházásokra, 3,5-szer annyit, mint amennyi kárt okozott az 1965. évi dunai árvíz. Ilyen pusztításoktól az új létesítmények megépítésével már nem kell tartani.

VILÁGGAZDASÁGI
***** KISLEXIKON
Az NSZK bankrendszere

A második világháború után a nyugatnémet bankrendszer szerkezetében is jelentős módosulás ment végbe: Előtérbe kerültek a takarékpénztárak és a szövetkezeti szektorhoz tartozó hitelintézetek. A tőkeszegény mezőgazdasági és kézműipari üzemek finanszírozása létrejött, szövetkezeti formában működő banktípushoz napjainkra mintegy 2000 bank és 19 ezer bankfiók tartozik.

A Német Szövetségi Bank (Bundesbank) 1957-ben, a *Bank Deutscher Länder* utódjaként jött létre és egyedi hegyet foglal el a központi bankok sorában; de jure és de facto sokkal függetlenebb a kormánytól, mint a többi tőkeország jegybankja. Alaptőkéje 290 millió márka, ami a nyugatnémet állam tulajdonát képezi; minden szövetségi államban igazgatósággal és fiókkal rendelkezik.

A Bundesbank a „végrehajtó hatalom" egyik szerve, önálló terület, amelynek feladata a monetáris és a hitelpolitika irányítása. A törvény által számára biztosított eszközök felhasználásával szabályozza a belföldi forgalomban levő pénz mennyiségét, biztosítja a valuta értékállandóságát és gondoskodik a belföldi és a külföldiek kapcsolatos fizetési forgalom zavartalan lebonyolításáról.

A meglehetősen heterogén összetételű nyugatnémet bankapparátus a már említett három fő szektorba csoportosítható; *a kereskedelmi bankok, a takarékpénztárak* illetve *a szövetkezeti hitelintézetek* szektorába, ezeket különleges feladatokat ellátó pénzintézetek egészítik ki.

Nagybankok: Deutsche Bank, Dresdner Bank, Commerzbank. Az univerzális bank legjellegzetesebb képviselői. Üzletpolitikájukban a fő súlyt a rövidlejáratú hiteltevékenységre helyezik.

Állami bankok: a korábban független nemet államok a közösségi érdek szolgálata céljából hozták létre ezeket a pénzintézeteket és az állami önállóságának megszüntetésével sok ilyen bankot felszámoltak. A legnagyobb ilyen bankok: Bayerische Staatsbank, Braunschweigische Staatsbank, Bremer Landesbank.

Regionális és helyi bankok: jogi helyzetünkben és üzletpolitikájukban különböznek az állami bankoktól. Ugyancsak regionális hatáskörrel rendelkeznek, ezen belül a helyi bankok pontosan körülhatárolt, kisebb területre koncentrálják tevékenységüket.

Magánbankházak: tevékenysége gyakran egészen speciális területre koncentrálódik, például a tőzsdék közelében kifejezetten „tőzsdei bankárok" működnek. A kikötőkben vagy fontos kereskedelmi központok közelében pedig sok bankház szakosodott a külkereskedelem finanszírozására.

Takarékpénztárak: tipikus betéti bankok.

Hitelszövetkezetek: (Raiffeisen, Schulze-Belitzsch-rendszer) feladata, hogy tagjai részére kölcsönt nyújtson gazdasági tevékenységük elősegítésére és egyéb bankszerű tevékenységet bonyolítson le javukra. Eredetileg csak rövidlejáratú üzemi hiteleket nyújtottak; később azonban a többi pénzintézethez hasonlóan kibővítették tevékenységi körüket, különösen a lakéti és takarékbetéti ügyletek területére. Működésük ma már elsősorban az univerzális bankokéhoz hasonló.

A különleges feladatokat ellátó pénzintézetek hosszúlejáratú hiteleknek nyújtásával foglalkoznak (jelzálogkölcsönbankok), részletfizetési bankokként és építési takarékpénztárakként működnek. Ezenkívül az állami gazdaságpolitikájának, mindenekelőtt struktúra- és regionális politikájának támogatására 18 különleges, állami feladatokat ellátó pénzintézet működik az országban.

A pénzintézetek felügyeletét a bankrendszer működését alapvetően szabályozó banktörvény értelmében, a Bankrendszer Szövetségi Ellenőrző Hivatal látja el, szoros együttműködésben a központi bankkal.

Sürgős hirdetési megrendelését telexen is feladhatja!
22-5555

Nagy-Britannia „alternatív" energiastratégiája

Tételezzük fel — tényként való elfogadása nélkül —, hogy a világ kőolaj- és földgáztartalékai ötven év múlva, 2025 körül, közelednek a teljes kimerüléshez. Hogyan alakul az energiahelyzet az idő tájt olyan országban, mint Nagy-Britannia?

Sokan arra az álláspontra helyezkednének, hogy az atomenergia a nyilvánvaló megoldás. E tekintetben azonban pontosan két csoportra oszlik a világ: az egyik az atomenergia „eltérjesztése" mellett kardoskodik, a másik ellene ágál, s mindkét oldalon meglehetősen nyomós érveket sorakoztatnak fel.

Ezért érdemes más, alternatív lehetőségeken is gondolkodni. Ennek egyik fóruma Nagy-Britanniában az Alternatív Technológia Nemzeti Központja, amelynek nézetei nyilvánosság elé kerültek egy tanulmány formájában, amelyről a Társadalomtudományi Kutatási Tanács által 1978. elején szervezett energetikai szemináriumon hangzott el előadás.

„Tőke" és „jövedék" az energetikában

A központ szakemberei arra a tényre alapozzák nézetüket, hogy a Föld energiaforrása kettős természetű: egyrészt az energia-„tőké"-ből — a tüzelőanyagkészletekből — áll, amely véges, másrészt az energia-„jövedék"-ből, az állandóan beáramló napenergiából adódik, (napsütés, szél, hullámzás, árapály és biológiai energia), s amely igen lejentős napi mennyiségben érkezik a Földre. Ez az energia — az előbbivel ellentétben — kimeríthetetlen, mindenütt jelen van, nem szennyező, bőséges, és általában nem veszélyes.

Az alábbi kérdések merülnek fel a témával kapcsolatban: mennyi energia „takarítható be" ebből az energia-„jövedék"-ből; milyen ütemben fogyasztható a még rendelkezésre álló hagyományos készletek; és mennyi az a minimális energia, amelyre az emberiségnek, adott időpontban: mondjuk, úgy 2025 táján.

Ennek érdekében a kutatók először felmérték a különböző lehetséges forrásokat és a fogyasztáshoz való várható hozzájárulásukat, majd a szükségleteket és azokat a módszereket vizsgálták, amelyekkel az energiaforrások a szükségletekkel összhangba hozhatók. Valamennyi számítás terawattórán (TWó) alapult, s egy millió tonna szén 7,45 TWó-val vehető egyenértékűnek.

Világos, még számos tudományos, technikai és műszaki problémát kell megoldani addig, amíg ez az alternatíva a valósághoz közel kerülhet; jelentős változások válnak szükségessé mind a termelésben, mind a fogyasztásban.

A vizsgált változatban Nagy-Britannia energiaellátása nap-, szél-, hullámzási és árapály-energiából, vízi erőrendszerekből és hőszivattyúkból, valamint szénből és szén alapú szintetikus tüzelőanyagokból származik. Atomenergia, kőolaj és földgáz nem szerepel a rendszerben. Két további forrás tartalékként szerepel: ezek a szenet helyettesítő bio-tüzelőanyagok (ha időközben gazdaságosan alkalmazhatókká válnak), valamint a geotermikus energia.

A különböző források

Napenergia: összes részesedése 198 TWó. Ez a következőkből tevődik össze:

— vízmelegítés napenergiával laposedényes kollektorokban, ami 50 százalékát adhatná ennek a felhasználásnak. Ha 2025-re valamennyi kereskedelmi és középület, valamint lakóház rendelkezne ilyen nap-víz rendszerrel, ez éves szinten mintegy 45 TWó energiát jelentene;

— térmelegítés napenergiával nem ipari létesítményekben: a fejlődés kulcsa a tartós fűtéstároló rendszer; ezek a házak fűtésének 80 százalékát tennék lehetővé (a szükséges gyűjtőfelület a házak padlóterületének mintegy 30 százaléka); ha 2025-re a kereskedelmi és lakóépületek egynegyede 80 százalékos, további egynegyede 50 százalékos napenergiájú térfűtéssel rendelkezik, ez éves szinten mintegy 83 TWó energiát jelentene;

— víz- és térmelegítés ipari létesítményekben napenergia-rendszerrel: az összes szükséglet mintegy 180 TWó; a fenti módszerekkel az iparban 70 TWó-t lehetne elérni, ez mintegy 40 százaléka az összes szükségletnek.

A napenergia-létesítmények tőkeberuházása 300—1500 font között váltakozik teljesítmény-kilowattonként, a szükséglet jellegétől függően, ami alacsony hőmérsékletű alkalmazásoktól (pl. uszodák fűtése, ipari előmelegítés) 100 C°-ot meghaladó hőmérsékletekig terjed.

Szélenergia: részesedése 106 TWó.

A két alaptípus a szárazföldön elhelyezett és a partközelben elhelyezett szélmalom.

Mintegy 1500 olyan domb- ill. hegytető van, ahol a szélsebesség évi átlagban 9 m/sec; mindegyiken három szélmalmot lehetne elhelyezni, egyébként 1 MW teljesítménnyel — ez összesen kb. 5000 MW-nak, éves szinten pedig mintegy 18 TWó elektromos teljesítménynek felelne meg.

Kívánatos lehet szélmalmoknak az Északi-tenger déli partvonulata mentén való elhelyezése. A szélsebességek ott ahhoz hasonlóak, mint amelyenek a szigetek hegycsúcsain fordulnak elő. 2,5 MW névleges teljesítményű szélmalmokat lehetne elhelyezni 400-as csoportokban, egymástól 1/2 km-re; az egyes csoportoknak a térszükséglete 10 km², s éves átlagban 400 MW elektromos energiát termelnének; 25 ilyen csoportot lehetne telepíteni, ami 10 000 MW-nak, ill. éves szinten 88 TW-nak felelne meg.

A fizikai határokat mintegy 440 font lenne teljesítmény-kilowattonként partközelben (1976-os árakon), s jóval kevesebb a szárazföldön.

Hullámzási energia: részesedése 56 TWó.

A tengerhullámok Skócia északi és nyugati partja körül egy mérföldes szakaszon éves szinten 1 TWó energiát „szállítanak be" (szemben a délebbre eső 0,3 TWó-s értékkel); ennek 25 százaléka hasznosan kifogható; a tengerszakasz 40 százalékát elfoglaló hullámenergia-abszorberek — megfelelő átjárókat hagyva a hajóknak — 0,1 TWó energiát szolgáltatnak mérföldenként, 500 mérföldes szakasz tehát 50 TWó-t eredményezne; további 6 TWó-t lehetne begyűjteni a Corwalltól nyugatra és délre eső tengerszakaszról.

A hullámenergia-rendszerek beruházási költsége 400—800 font között becsülhető beépített kilowattonként.

Árapályenergia: részesedése 13 TWó.

Legjobb hely az árapályenergia-program megvalósítására a Severn torkolatvidéke, de más lehetséges helyek is elkerülhetők a La Manche csatornában; a beruházási költség magas: 675—1350 font között váltakozik teljesítmény-kilowattonként, s a kivitelezés akár húsz évet is igénybe lehet.

Folyami vízi erőművek energiarészesedése: 6 TWó.

A vízi erőművek jelenleg mintegy 3 TWó energiát szolgáltatnak évenként. Vannak még helyek nagyobb erőművek létesítésére Skócia északi részében; ezek, valamint kisebb folyókon és folyamokon nagyobb számban létesítendő kisebb erőművek 2500 MW-ra emelhetik a kapacitást, s éves szinten 6 TWó-ra növelhetik az összteljesítményt. A költségek a hely jellegétől függenek.

Bio-tüzelőanyagok:

Ezek részesedése még nincs figyelembe véve; egyedül a szerves hulladékok mintegy 111 TWó energiatartalommal rendelkeznek, s ha meghatározott növényekből külön ezt a célt szolgáló „energiaültetvény"-eket hoznának létre, az előállított energia 440 TWó-t is elérhetne.

Hőszivattyúk: részesedése 160 TWó.

A hőszivattyú a környezetéből (levegőből vagy anyagból) von el hőt alacsony hőmérsékleten, és magasabb hőmérsékleten továbbítja azt máshová; ha 100 TWó-t lehetne fordítani a hőszivattyúk működtetésére, ezek 200 TWó-t szolgáltatnának, azaz 160 TWó nyereséget lehetne elérni.

Szén: részesedése kb. 1200 TWó.

Ez kb. 160—165 millió tonna szénnek felel meg, ami magasabb érték a jelenlegi 120—130 millió tonnás termelésnél, de a jelenlegi készletekből el lehetne érni és mintegy 250 évig fenn lehetne tartani a magasabb szintet. . . szenet főleg elektromos áram termelésére és szintetikus tüzelőanyagok (olaj és gáz) előállítására használnák fel, kisebb részben azonban még közvetlen felhasználást nyerne a szénalapú erőművekből származó hőt ugyancsak visszanyerik és felhasználják.

Az összes említett forrás végösszege (TWó)

napenergia	198
szélenergia	106
hullámzási energia	56
árapályenergia	13
vízi erőművek	6
szén	1200
hőszivattyúk	160
	1739
levonandó ebből égési és átalakítási veszteségek miatt	519
hasznos energia	1220 TWó

A szükségletek nyomában

Az összes szükséglet — a felmérés szerint ugyanennyinek, 1220 TWó-nak adódik. Van azonban egy jelentős probléma: a szükségletek és a források összhangba hozása. Jelenleg tulajdonképpen az összes primer energia-ráfordítás Nagy-Britanniában tüzelőanyagok formájában történik, amelyek magas hőmérsékleten égnek el, és közvetlenül alacsonyabb hőmérséklető hőenergiává „bontódnak le". A 2025. évi változatban a tüzelőanyag az energia-ráfordításnak már csak mintegy 60 százalékát fogja adni, a többi megújítható forrásokból származik majd. Ezeknek a hasznosításához új eszközökre lesz majd szükség, és megoldásra váró technológiai problémákkal is szembe kell nézni.

Az 1220 TWó-nak becsült szükséglet számítások szerint kb. 1975. évi szinten biztosítaná energiaellátást Nagy-Britannia lakosságának.

Világos, hogy az itt ismertetett alternatíva számos részlete, különösen ami az ellátást illeti, sci-fi jellegűnek tűnik. De figyelembe kell venni, hogy ez a változat a 2025. évre vonatkozik, ami még mintegy ötven évnyire van tőlünk, a nyilvánvalóan ötven évvel ezelőtt, úgy 1925 táján, ugyanilyen hihetetlennek tűnt volna a mai energiahelyzet számos aspektusa.

G. R.

HÉT NAP A VILÁGGAZDASÁGBAN

Latin-Amerika külföldi adósságai

Nyolc esztendővel ezelőtt a térség országainak külföldi adósságai nem érték el a 21 milliárd dollárt. Öt esztendő múltán már túlhaladták a százmilliárdot. A mai adósságok mértékére csak következtetni lehet az Amerikaközi Fejlesztési Bank nemrég nyilvánosságra hozott jelentéséből, ami szerint a tartozások átlag négy év alatt kétszeresőtek meg.

Egyedül Brazília negyven milliárd dolláros adósságot kénytelen elkönyvelni, a *Banco de Mexiko* elnöke pedig ez év júliusában jelentette be hivatalosan: Mexikó külföldi adósságai túlhaladták a 38 milliárd dollárt. A társaság viszonylag fejlettebbnek számító államai is 9—28 százalékát fizetik külkereskedelmi bevételeiknek a kölcsönök és hitelek kamatai törlesztésére. Uruguay például a külkereskedelemből realizált minden 100 dollárból 46-ot, Chile 71-et fizet a kamatkasszába. A latin-amerikai országok 1976-ban hétmilliárd dollárnyi, az elmúlt tíz évben pedig több mint 98 milliárd dollárnyi kamatot fizettek adósságaik után.

Rekord aranyárfolyam

Az egy kilogrammos aranyrúd árfolyama októberében minden eddiginél magasabbra szökött, 430 francia frankkal túlszárnyalva az előző napi 30 000 frankos árfolyamot. A londoni tőzsdén is új csúcs született, az arany uncián kénti árfolyama az első időszaknál 223,75 dollárra emelkedett, s megszabta az előző napi 222,125 dolláros záróárfolyammal.

Acélradiál a Zsigulihoz és a Moszkvicshoz

Még az idén megkezdik az új típusú, acélradiál autóköpenyek gyártását a Moszkvics gépkocsikhoz a szovjet főváros autóköpeny gyárában, s előreláthólag ugyancsak az idén kezdi meg a hasonló kerekek előállítását a Zsiguli típusú autókhoz a Bobrujszki Autókerékgyár.

Húsipari világkonferencia

Firenzében befejeződött a harmadik húsipari világkonferencia. A tanácskozás záróokmánya a hús előállításával és a vele való kereskedelemmel foglalkozik. A határozat szerint növelni kell a hús előállításának mennyiségét és meg kell könnyíteni forgalmazását, mivel a hús „stratégiai élelmiszer és az életszínvonal alapvető mutatója lett".

A szovjet—finn együttműködés

A Szovjetunió és Finnország gazdasági együttműködését a kelet-nyugati kapcsolatok követendő példájaként tartják nyilván. A dinamikusan fejlődő együttműködés bizonyítja, hogy az eltérő társadalmi és gazdasági berendezkedésű országok is kialakíthatnak egymással sokrétű gazdasági kapcsolatokat. Finnország volt az első tőkés állam, amellyel a Szovjetunió 1950-ben ötéves kereskedelmi szerződést kötött, az árucsere-forgalom ma már a hatodik ötéves megállapodás alapján bonyolódik le.

Jól jellemzi a kétoldalú kereskedelem dinamizmusát, hogy míg az árucsere-forgalom értéke 1966 és 1970 között 2,4 milliárd rubel volt, 1976—80 között a tervek szerint elérí a 10 milliárd rubelt. A két ország tavaly írta alá az 1990-ig szóló kereskedelmi, gazdasági, valamint ipari és tudományos-műszaki együttműködés fejlesztésének és elmélyítésének Komplex Távlati Programját. Ennek értelmében a kölcsönös áruszállítások értéke 1981—85 között 12, 1986—90 között pedig 15 milliárd rubel körül fog alakulni.

Energetikai program

Finnország első számú kereskedelmi partnere a Szovjetunió, amely az északi ország külkereskedelmi forgalmában mintegy 20 százalékkal részesedik. A forgalom értékét tekintve a szovjet külkereskedelem második legnagyobb nemszocialista partnere Finnország. A szállított áruk mennyiségének, és értékének folyamatos növelése mellett mindkét állam az egyensúlyra törekszik. Mivel a két piac felvevőképessége eltérő, az egyensúlyra való törekvés a finn gazdasági élet számára a megrendelések állandó növekedését jelenti. Az elmúlt évek során a nagyvolumenű szovjet megrendelések hozzájárultak egy-egy ágazat gyors fejlődéséhez. A finn hajóépítőipar például termelésének 60 százalékát exportálja a Szovjetunióba, ez értékben 1976, és 1980 között egymilliárd, a következő öt évben pedig 1,5 milliárd rubel lesz. Az északi ország a hajón kívül elsősorban papírt, cellulózt, kábelt és gépipari termékeket exportál a Szovjetunióba, onnan pedig kőolajat, földgázt, színesfémeket, gépkocsikat, vegyipari alapanyagokat és egyéb termékeket importál. Figyelemreméltóan fejlődik a Szovjetunió Finnországba irányuló gépkivitele. A tervek szerint 1990-ben az 1976-ban szállított érték mintegy háromszorosa kerül kivitelre.

Az északi ország kőolaj- és földgázellátásában kiemelkedő szerepet játszik a Szovjetunió. A folyamatos szállítások ugyancsak hosszútávú szerződés alapján bonyolódnak le: jelenleg évente több mint 800 millió köbméter szovjet gáz érkezik Finnországba, s az elkövetkező esztendőkben a szállítások jelentős bővülése várható. Hasonló a helyzet a kőolajnál is, néhány éven belül a finn szükséglet 80 százalékát a Szovjetunió fogja fedezni. Az energetika más területein is gyümölcsöző az együttműködés.

Poriban a szovjet szakemberek hatalmas hőerőművet építettek nemrégiben. A szovjet közreműködéssel felépített villamos erőmű összteljesítménye 885 megawatt, vagyis több mint 10 százaléka valamennyi finn erőmű kapacitásának. A közelmúltban avatták fel Finnország első atomerőművét Loviisában 440 megawatt teljesítménnyel. Már megkezdődött a Lovisa—2 építése is. A Távlati Program értelmében az 1980 utáni időszakban újabb atomerőműveket építenek szovjet közreműködéssel, amelyek teljesítménye 1000 megawatt lesz.

A szovjet—finn gazdasági együttműködés egyik „specialitása" a létesítmények építése egymás országaiban és a közös beruházások. Egyidőben több ezer finn munkás dolgozik a Szovjetunióban finn közreműködéssel megvalósuló beruházásokon, a Finnországban ideiglenesen dolgozó szovjet szakemberek száma is több ezerre tehető.

Termelési és beruházási kooperációk

A szovjet—finn gazdasági együttműködés legfontosabb objektumai a már említett erőműveken kívül a Raahéba létesített kohómű, a két ország összekötő földgázvezeték, valamint az észak-finnországi karbonátos masszívum területén végzett geológiai kutatások. A raahei kohómű évente 850 ezer tonna nyersvasat állít elő, érctömörítőműve évi 2,3 millió tonna kapacitású, acélolvasztójának teljesítménye pedig évi 1,7 millió tonna. A sokoldalú együttműködés keretében további létesítmények közös megvalósítása kezdődött el. A raahei kohómű részére a finn közreműködéssel épülő kosztamuki ércdúsító kombinát szállít majd nyersanyagot. Finn munkások bevonásával Karélában fakitermelő üzemet létesítenek. Ugyancsak finn tervek és szállítások közreműködésével folyik a szvetogorszki cellulóz- és papírgyár bővítése és rekonstrukciója. A fémipari együttműködés keretében kerül sor a norilszki nikkelés rézolvasztó berendezéseinek felszerelésére, amelyek szállítására ugyanesak finn cégek kaptak megbízást. Az egymás országaiban folyó tervezői, beruházói és kivitelezői munkálatokat még hosszasan lehetne sorolni, hiszen a két állam gazdasági együttműködése szinte minden termelő ágazatra kiterjed.

Mind nagyobb jelentőségű a két ország vállalatai közötti ipari kooperáció. Megállapodás született nagy teljesítményű papírgyártógép közös kifejlesztésére és gyártására. Eredményesen működik a Novocserkasszki Villanymozdonygyár és a Strömberg cég közötti mozdonygyártási kooperáció, amelynek keretében eddig több mint ötven nagy teljesítményű mozdony készült. Szó van vegyesvállalatok létesítéséről, valamint harmadikpiaci közös fellépésekről is. Ez utóbbira kedvező lehetőségek nyílnak török és görög hőerőműépítéseknél, valamint olajfeldolgozó- és vegyipari üzemek létesítésében a világ több országában.

Távlati program

A szovjet—finn gazdasági kapcsolatokban fontos helyet foglal el a „kishatármenti" forgalom, amelynek értéke évről évre jelentősen növekszik. Szovjet részről ennek a bonyolításával a leningrádi Lenfintorg foglalkozik. A Távlati Program 17 iparágban ír elő szakosodást; először fordul elő a kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok történetében, hogy egy szocialista és egy tőkés állam hosszú távra ilyen szintű szakosodást irányoz elő. Jól kiegészíti ezt a megvalósítás alatt álló tervet az két ország műszaki-tudományos együttműködésének ugyancsak hosszabb távra szóló programja.

Az árucsereforgalom dinamikus növekedésében nem kis szerepe van annak a több mint másfél évtizedes megállapodásnak, amelynek értelmében a szovjet iparcikkek vámmentesen jutnak be a finn piacra. (Finnország és a szocialista országok többsége az elmúlt években megállapodást kötött a kereskedelmet akadályozó tényezők fokozatos leépítéséről, ezzel szabadkereskedelmi övezet létrehozásáról a bilaterális kapcsolatokban.)

Finnország és a Szovjetunió, valamint a többi KGST-tagország gazdasági kapcsolatainak és együttműködésének az elmélyítését és szélesítését szolgálja az északi országnak a KGST-vel 1973-ban megkötött együttműködési megállapodása. A létrehozott öt szakmai munkacsoport rendszeres konzultációt folytat az együttműködés további lehetőségeiről.

Gonda György—Szentgáli Péter

A háztáji gazdaságok a KGST-országokban*

A háztáji gazdaságok a megművelt földnek viszonylag nem nagy részét foglalják el: 1976-ban Bulgáriában a művelt föld 9,2 százalékát, Csehszlovákiában 2, az NDK-ban 3,8, Lengyelországban 0,4, Romániában 6,4, Magyarországon 9,2 és a Szovjetunióban 1,5 százalékát. A háztáji gazdaságok szerepe és gazdasági jelentősége azonban jóval nagyobb, mint amit a felsorolt adatok jeleznek.

A háztáji gazdaságok állatállományának részaránya 1976-ban a teljes állomány százalékában

	Szarvasmarha	Tehén	Sertés	Juh	Ló
Bulgária	23,1	31,3	26,0	38,1	41,6
Csehszlovákia	5,2	7,9	5,4	33,6	22,3
NDK (1974)	7,7	7,6	12,5	18,4	35,3
Mongólia	43,4	44,3	39,3	14,5	42,2
Románia	42,7	43,8	33,1	43,9	46,7
Magyarország	26,9	34,1	30,7	11,5	47,8

A háztáji gazdaságnak tehát nagy szerepük van az *állattenyésztésben*, ebben a legmunkaigényesebb és legkevésbé gépesített ágazatban. Ilyen nagyságrendű általtenyésztést csak úgy tudnak folytatni, hogy a *szocialista szektor sokoldalúan segíti* a háztáji gazdaságokat.

A háztáji gazdaságoknak, mint a mezőgazdasági lakosság jövedelemforrásának is fontos a szerepe. A szocialista országok többségében a háztáji gazdaságokból származó jövedelem aránya még mindig igen nagy, bár az utóbbi időben csökkent. Bulgáriában 1975-ben a mezőgazdasági dolgozók jövedelmeinek 27,7 százaléka származott a háztáji gazdaságokból, a Szovjetunióban 1976-ban 26,3 százaléka, Magyarországon több mint 40 százaléka, Mongóliában pedig 1972-ben a jövedelmeknek több mint a fele.

A háztáji gazdaságokra valamennyi KGST-tagországban jellemző az, hogy elsősorban *saját szükségletekre termelnek*. A háztáji gazdaság a mezőgazdasági lakosság fő élelmiszerellátási forrása. 1973-ban Magyarországon a mezőgazdasági lakosság élelmiszerfogyasztásának 52 százaléka volt a háztáji gazdaságokban termelt élelmiszer, a Szovjetunióban a parasztok által elfogyasztott hús 72 százalékát, a tej 72 százalékát és csaknem az egész burgonya-, illetve tojásfogyasztást a háztáji biztosította.

A háztáji gazdaságok termelésének jelentős részét értékesítik. 1975-ben a Szovjetunióban a háztáji termelésnek 20—25 százalékát, Mongóliában körülbelül 40, Csehszlovákiában 30, Magyarországon 38 százalékát.

A hetvenes években a KGST-tagországok intézkedéseket hoztak a háztáji gazdaságok termelésének fokozására. Magyarországon azt az elvet érvényesítették, hogy a szövetkezeti tag háztáji gazdaságában akkora szarvasmarha-állományt tarthat, amekkorát szövetkezeti munkájának elvégzése mellett el tud látni. Számos szerződésformát is bevezettek, amelyek biztosítják a szövetkezeti dolgozók háztáji gazdálkodásához szükséges takarmánymennyiséget, a díjmentes állategészségügyi szolgáltatásokat, a kedvező hitelnyújtást a tenyésztési célokra történő szarvasmarha-vásárláshoz stb.

Bulgáriában 1973. novemberében a Minisztertanács határozatot hozott a háztáji gazdaságok segítésére, és erősítésére különösen az állattartásban. A háztáji gazdaságok tulajdonosai prémiumot kapnak, ha az államnak gyümölcsöt, zöldséget és húst adnak el, emellett állattenyésztési hiteleket is nyújt az állam. Arra is engedélyt kapnak a háztáji gazdaságok, hogy a kevéssé termelékeny mezőgazdasági területeket és legelőket szarvasmarha-állományuk takarmányozására használhassák fel. Bevezették az állategészségügyi ellátást is és 1976-ban díjmentessé tették a háztáji gazdaságok tulajdonosai számára. 1974-ben mentesítették a háztáji gazdaságokat az adózástól. Romániában ugyancsak messzemenő segítséget kapnak a háztáji gazdaságok.

A hetvenes évek második felében valamennyi fejlesztési tervben a háztáji gazdaságok termelésének jelentős fokozása szerepel. A *Szovjetunióban* 1976-ban a mezőgazdaság termelésének *25,5 százalékát* állították elő a háztáji gazdaságok, ezen belül a burgonya 62 százalékát, a zöldség 27, a gyümölcs 42, a hús 31,0, a tej 30, a tojás 37, a méz 56, a gyapjú 20, a toll 42 százalékát.

Magyarországon 1975-ben a mezőgazdasági termelésnek *egyharmad része* származott a háztáji gazdaságokból.

A *Bolgár Népköztársaságban* 1976-ban az egész mezőgazdasági termelésnek *37,9 százalékát* adták a háztáji gazdaságok: a hús 43 százalékát, a tej 24, a tojás 46, a gyapjú 29, a burgonya 48, a zöldség 20, a szőlő 31 százalékát.

A *Mongol Népköztársaságban* a mezőgazdasági termelésben körülbelül *20 százalékkal* részesedtek a háztáji gazdaságok, a *Csehszlovák Szocialista Köztársaságban* és az *NDK-ban* viszont jóval kisebb mértékben (például Csehszlovákiában 11 százalékkal). Ennek ellenére a háztáji gazdálkodás szerepe ezekben az országokban is jelentős.

* a Voproszi Ekonomiki 1978. 7. sz.-ban megjelent cikk alapján.

PERISZKÓP

Vállalati vezetők jövedelme

Az Európai Vezetési Központ a közelmúltban tette közzé az „Európai felső vezetők javadalmazásának irányelvei" c. — széles körű felmérés alapján készült — statisztikai összeállítás legújabb kiadását. A mű a vállalati felső szintű vezetők fizetésének, mellékjövedelmeinek és egyéb juttatásainak adatait tartalmazza. A kiadványt érdemes tanulmányozni, hiszen abból bizonyos következtetések a mi számunkra is adódnak. A megállapításokból néhányat itt ismertetünk.

A felmérésből kitűnt, hogy a brit vállalatvezetők közel 80 százaléka üzleti használatra, 72 százaléka pedig *magánhasználatra* vállalati gépkocsit kap. Hasonló mértékben bocsátanak a vezetők rendelkezésére gépkocsit a francia és a nyugatnémet vállalatok is. Ugyanakkor az arány az olasz vállalatvezetőknél csak mintegy 40, illetve 50 százalék.

Átlagban a vizsgált vállalatoknak csak mintegy egynegyede nyújt felső szintű vezetőinek úgynevezett *szabad rendelkezésű költséghelyet*. E tekintetben a legnagyvonalúbbak a brit társaságok (Angliában a vállalatok 31 százalékánál, Franciaországban pedig a vállalatok mintegy 12 százalékánál van ilyen költségszámla.)

A brit társaságok több mint 90 százaléka nyújt *nyugdíjat* a vezetők részére. Ez kedvező arány a svájci 83, a holland 77, az osztrák 75, a belga és a francia 60 és a spanyol 41 százalékához képest. Feltűnő, hogy Olaszországban a vállalatoknak csak 5,4 százaléka kínál nyugellátást vezető beosztású alkalmazottainak.

A belga és spanyol vállalatok azok, amelyek elsősorban igyekeznek — vállalaton belül vagy kívül — lehetőséget nyújtani a vezetőknek *a szakmai továbbképzésre*. Átlagosan a felmért vállalatok 60 százaléka teszi lehetővé vezető alkalmazottainak a továbbképzést. A dán vállalatok 57 százaléka szervezetszerűen támogatja a vezetőket az *idegen nyelvek elsajátításában*. (Angliában csak 17 százalék.)

A jelentés arra is kitér, hogy az egyes országokban hogyan értékelik a vezetők szakképzettségét, pontosabban — amint ez a továbbiakból is kitűnik — *funkcióját*. A felmérés a különböző felső szintű vezetők fizetését a vezérigazgató fizetésének százalékában fejezi ki. A *műszaki igazgatók* fizetése Nagy-Britanniában a legkisebb: csak 46 százaléka a vezérigazgatóénak. Ezzel szemben az NSZK-ban és Hollandiában a vállalati főmérnökök fizetése eléri a vezérigazgatói fizetés 62, illetve 68 százalékát. Nagy-Britanniában a főmérnök hasonló csoportban szerepel, mint a beszerzési, vagy a számítástechnikai osztály vezetője. Viszont Nagy-Britanniában értékelik a legmagasabbra a pénzügyi és a marketing-igazgatókat. Ugyanakkor a britek — szemben másokkal — a jelek szerint az értékesítési igazgatók szerepét nem becsülik eléggé: e csoport átlagfizetése csak körülbelül 50 százaléka a vezérigazgatóénak. Az NSZK-ban és Svájcban ez jóval magasabb.

Érdekes ezzel kapcsolatban az Absatzwirtschaft egyik tanulmánya, amely 458 NSZK-beli vállalat különböző értékesítési feladatkörben foglalkoztatott 5390 vezető beosztású dolgozója részéről szolgáltatott adatok alapján áttekintést készített az összkeresetükről és összkeresetüknek százalékos emelkedéséről 1976 és 1977 között.

A vállalatok értékesítési szektorában foglalkoztatott vezető beosztású alkalmazottak átlagos évi összkeresete 71 ezer DM volt. Ugyanakkor az értékesítés vezetője 88 ezer DM-t, a marketing és az export vezetője pedig 79 ezer, illetve 78 ezer DM-t keresett átlagban. Az utolsó helyen a reklámfőnök áll 62 ezer DM évi összkeresettel. Figyelemre méltó, hogy a vállalatok műszaki és igazgatási szektoraiban a vezető beosztású alkalmazottak szerényebb összkeresettel kénytelenek megelégedni, mint az értékesítési vezetők. A termékvezetők (termékmenedzserek, termékigazgatók) átlagosan kb. 65 ezer DM-et kerestek.

A fizetés nagyságát a vállalati nyereségen kívül a *vállalat nagysága* is befolyásolja. Kis- és nagyvállalatok közötti összehasonlításban az évi 20 000 DM-s fizetésbeli különbség nem ritka. (Ugyanakkor az üzletág, a szakma csak alárendelt szerepet játszik.)

A szociális juttatások értéke együttesen mintegy évi 3500 DM-ra rúg. Ehhez járul a vállalati öregségi ellátás, amelynek nagysága azonban egyénileg nagyon különböző. Jelenleg az értékesítési szektor munkatársainak mintegy 85 százaléka számíthat ilyen — a vállalat által fizetett — öregségi járulékra.

A vezető állást betöltő személyek esetében leggyakrabban előforduló iskolai végzettséget az alábbi táblázat szemlélteti.

Értékesítési vezetők beosztásuk szerint	Leggyakoribb iskolai végzettség	Százalékban
Az értékesítés vezetője	Főiskolára nem jogosító középiskolai végzettség	38
Értékesítési részterület vezetője	Főiskolára nem jogosító középiskolai végzettség	35
Export vezetője	Főiskolára nem jogosító középiskolai végzettség	44
Termékvezető	Felsőfokú végzettség	27
Marketing	Felsőfokú végzettség	41
Piackutatás	Felsőfokú végzettség	44
Reklám	Főiskolára nem jogosító középiskolai végzettség	38
Vevőszolgálat	Felsőfokú műszaki végzettség	30
Lerakatvezetés	Főiskolára nem jogosító középiskolai végzettség	34

A táblázat adataiból kitűnik, hogy az értékesítési szektorban túlsúlyban vannak a „gyakorlati" emberek. A felsőfokú végzettségűek csupán a marketing-vezetésben, az úgynevezett termékvezetésben és a piackutatás vezetőiében kerültek az élre. Egyébként részarányuk 13 és 33 százalék között ingadozik. Többnyire közgazdászok vagy üzemgazdászok és ritkábban mérnökök.

Az értékesítési szektor vezető beosztású dolgozóinak átlagos életkora 44 év. A felsőfokú végzettségűeké 40 év. Ez arra mutat, hogy a felsőfokú végzettségűek — bár tanulmányaik miatt később kezdhették meg hivatásuk gyakorlását — korábban jutottak vezető állásba, mint kisebb iskolai végzettséget elért kollégáik.

Az értékesítési szektorban az alárendeltségi viszonyok világosak. A termékvezető és a piackutatás vezetője a marketingvezető alá tartoznak, egyébként az összes többi vezető az egész értékesítési részleg vezetőjének közvetlen alárendeltje, aki többnyire a kereskedelmi igazgató utasításait követi. Nagyobb vállalatokban viszont az értékesítési vezetőt gyakran közvetlenül a vállalatvezető alá rendelik.

A vezetők jövedelmét — országonként változóan — tetemes adó terheli. A tiszta jövedelmi adók és társadalombiztosítási díjak levonása után a következőképpen alakult: Míg 15 000 DM-es évi fizetés esetén, a tiszta jövedelem a bruttó fizetésnek: Ausztriában 86 százaléka, Franciaországban 97, az NSZK-ban 85, Irországban 77, Olaszországban 85, Hollandiában 85, Spanyolországban 78, Svájcban 98, Nagy-Britanniában 76, és az USA-ban 89 százaléka; 250 ezer DM-es évi fizetés esetében a tiszta jövedelem a bruttó fizetésnek Nagy-Britanniában már csak 28 százaléka, Hollandiában 38, Franciaországban és az USA-ban 63 százaléka.

g. j.

AZ 1978. ÉVI BUDAPESTI NEMZETKÖZI VÁSÁR EGYIK DÍJNYERTESE: A

DUNAI VASMŰ
DUNAÚJVÁROS

A gyáróriás 1950-ben kezdte meg a termelést. Korábban a vasmű végtermékei a különböző minőségű melegen, majd hidegen hengerelt lemezáruk (táblák és tekercsek) voltak, ma már jelentős a félkész- és késztermékek gyártása is.

Az első szocialista kohászati vállalat tervszerű fejlesztéssel alakult Kohászati Kombináttá. Egyre több és jobb minőségű acéltermékkel és kohászati másodtermékkel segíti a hazai feldolgozóipart, de közvetlen exporttevékenysége is számottevő. A vállalat fejlesztése ma is elsősorban a hazai igények kielégítése érdekében, azzal összhangban folyik.

A kombinát létszáma egy évtizede nem változott, termelési értéke azonban csaknem megkétszereződött. A vertikum valamennyi egysége a felújítás időszakában is a termelés minőségének a javítására, a mennyiség fokozására törekszik. A felújítás, a rekonstrukció során új, korszerű technológiát honosított meg, megnövelt kapacitású berendezéseket építenek be.

A Dunai Vasmű népgazdasági érdekeket szolgáló fejlesztése az 1980-as évek elején teljes egészében megvalósul. A termék minőségének szinten tartása vagy javítása mellett növekszik a nyersvasgyártás, a kokszgyártás és ezzel a vegyitermékek gyártása. Az oxigénbefúvatással intenzifikált Siemens-Martin kemencék mellett konverteres acélgyártással növelik azoknak az anyagoknak a mennyiségét, amelyekkel a meleg- és hideghengerművek korszerűsített üzemeit látják el. A tábla- és szalaglemez termelésének minőségi javítása biztosítja a vasmű kohászati másodtermékeket gyártó üzemeinek további fejlesztését, valamint a növekvő belföldi igények kielégítését és az export fokozását is.

A Dunai Vasmű félkész- és késztermékei a hazai ipar — elsősorban az építőipar — technológiai korszerűsítését segítik elő. A vállalat azon üzeme mellett, amely a könnyűacél-szerkezetes építkezés gyorsítását segítő Clasp rendszerű szerkezeteket gyártja, fejlesztik a kiemelt könnyűszerkezetes —, a kormányprogram megvalósításában részt vevő — szerkezetek gyártástechnológiáját, de a vállalat fejleszti a hagyományos mezőgazdasági és kommunális épületek létrehozását segítő típuscsalád gyártását is.

A spirálisan hegesztett kf. méretű és minőségű (X.65-ig) csövek gyártásával a hazai szénhidrogénszállítás gyors megvalósítását segíti elő a vasmű, ugyanakkor az API monogram birtokában dinamikusan növekszik az export, minden relációban.

A vállalat termékeinek egyre nagyobb hányadát építik be a feldolgozóiparunk szempontjából kiemelt jelentőségű exportárukba. Pl. az IKARUS busz gyártásánál, a hűtőgépgyártásnál, a mosógépgyártásnál, a Rába-alváz gyártásánál, hajó- és darugyártásunkban, a mezőgazdasági gépgyártásnál, komplex élelmiszeripari technológiai sorokban használják fel a gyár félkésztermékeit. Az ötvözött termékeket főleg a vegyiparban, a gyár spirálcsöveit a nagy nemzetközi szénhidrogénvezetékekbe, a távvezetékoszlopait pedig az Európában egyedülálló 750 kV-os nemzetközi hálózatba építették be.

A vállalat nyers és megmunkált lemeztermékeit már az 1960-as BNV-n bemutatta, és azóta a Dunai Vasmű minden évben részt vesz a beruházási javak vásárán.

A részvétel minden alkalommal sikeres volt: a termékek megismertetése a hazai és a külföldi érdeklődőkkel egyben új műszaki-kereskedelmi kapcsolatokat hozott létre. A BNV-n való részvétel emellett a vállalat gazdasági és műszaki szakembereit egyre korszerűbb termékek kifejlesztésére ösztönözte. Ezek a gyakorlati inspirációk a technológia folyamatos fejlesztését eredményezték, s azt, hogy a kiállított termékeik BNV-díjakat, nagydíjakat nyertek el.

Az idén a BNV előtt rendezték meg a Construma '78. építőipari kiállítást, amelyen a vasmű bemutatta a DV—6xM típusú, alternatív felhasználásra alkalmas, 18×22 méteres alapterületű, tűzihorganyzással bevont acélszerkezeti épülettartó vázat. Ez a BNV idején is nagy szolgálatot tett a vállalat termék-választékának bemutatásánál amellett, hogy önmagában is kiállítási tárgy volt.

A kiállítás elrendezése követte a termelés vertikális sorrendjét, a következő csoportok szerint:

— Kokszvegyészeti termékek: háztartási és kohókoksz, benzol, xilol, toluol, kén, naftalin, ammónium-szulfát, vaszulfát, kf. olajok, frakciók.
— Kohászati termékek: nyersvas, tűzállótermékek.
— Hengerelt áruk: melegen és hidegen hengerelt finom- és durvalemezek, hasított szalagok és szélestekercsek, valamint önozott lemezek.
— Kohászati másod- és harmadtermékek: hidegen hajlított, nyitott- és zárt-profil-szelvények, tűzihorganyzott elemekből gyártott villamostávvezeték és épületszerkezet, perforált és expandált lemezek, valamint acéllemez radiátorelemek.

A kiállított termékek és nagy méretük hűen reprezentálták a vállalat munkáját — a bemutató tablókkal szerves egységben —, s kiváltották a szakemberek és a látogatók elismerését. A kohászati termékekből impozáns látványt mutató kiállítás tartalmi értékét növelte két termék BNV-díja, amely a termékfejlesztés érdekében végzett műszaki-gazdasági tevékenység BNV-díja is volt egyben.

DAP St 52—3 minőségű, melegen hengerelt, nagy folyáshatárú, melegen sajtolható, dörzshegeszthető, finom ausztenitszemcsés járműszerkezeti durvalemez

Kifejlesztését a Magyar Vagon- és Gépgyár és az amerikai IHC cég között kötött, népgazdasági szempontból is jelentős exportszerződés keretében gyártandó tehergépkocsi hátsóhidak hazai alapanyaggal történő ellátása indokolta. Az új termék — az MSz és DIN szabványtól eltérő — különleges tulajdonságai kielégítik a következő feltételeket.

A meleg sajtolásnál követelmény a nagy képlékenység, valamint olyméretű belső tisztaság, hogy a megmunkálás során ne keletkezzenek belső eredetű felületihibák. Követelmény a jó hegeszthetőség mind ívhegesztéssel, mind dörzshegesztéssel, különös tekintettel arra, hogy a dörzshegesztéssel kötött csatlakozó elem eltérő acélminőségű (C 45). Követelmény — a hátsóhidaknak a szélsőséges klímaviszonyok közti (—40 °C hőmérsékleten is) fokozott igénybevétellel szembeni ellenállása érdekében — a nagy belső tisztaság, a finom szövetszerkezet, a hídtest melegen alakított részein és a hegesztések környezetében egyaránt. Az új termékek kifejlesztése 1977 januárjában kezdődött, megfelelő műszaki előkészítés után. A nagyüzemi kísérletek során kiválasztották a megkövetelt tulajdonságokat biztosító kémiai összetételt, kidolgozták a megfelelő belső tisztaságot garantáló acélgyártási technológiát, valamint a meleghengerlés szabályozott technológiáját.

A mai napig gyártott lemezekből a Magyar Vagon- és Gépgyár 1800 db hátsóhidat gyártott, amelyeken a megrendelő IHC cég az EATON- a Hengrichson és a Deyton cégekkel végeztetett egymástól függetlenül, igen szigorú tesztvizsgálatot. A hídtestek a műszaki követelményeknek megfeleltek, a kifáradási teszteket 2—5-szörös biztonsággal kibírták. A vizsgálatoknál létrehozott törés egyetlen esetben sem a kritikus dörzshegeszlési varratból indult ki.

Ezzel az új termék kifejlesztését a Dunai Vasmű befejezte, követelményeit Műszaki Feltételekben rögzítette, gyártását vertikális technológiai utasításban szabályozta és megteremtette a megbízható, egyenletes minőséget garantáló ellenőrzési rendszert. A MVG 10 000 darabos szerződéséhez a középszilárdságú acélok gyártása folyamatban van.

A Dunai Vasműben kifejlesztett DAP St 52—3 minőségű járműszerkezeti acéllemezben nagy értékű szellemi és műszaki munka testesül meg. A gyártmányfejlesztő kutatást, a megfelelő technológia kifejlesztését a Dunai Vasmű önerőből végezte. A kutatás alapján új, vertikális metallurgiai és technológiai intézkedéseket hajtottak végre. Ezt — a felhasználási célt szem előtt tartó — korszerű funkcióanalízis alapozta meg.

Az új termék műszaki jellemzői a legkorszerűbbek. A DAP St 52—3 acél a Dunai Vasmű gyártmányskálájában jelentős választékbővítést jelent. Hazánkban eddig még nem gyártott acélfajtát fejlesztettek ki. Az új termék műszaki jellemzői alapján a nemzetközi élvonalban van. A KGST-országok kohászata hasonló tulajdonságú, ötvözetlen, csak mikroötvözőkkel kezelt acélfajtát nem gyárt.

Az új termék minő önmagában, mind feldolgozott állapotban exportképes. Teljes egészében hazai acélalapanyagból készül.

Az új termék alkalmas egyéb, nagy igénybevételnek kitett járműszerkezetek pl. alvázszerkezetek, hajótestek stb. előállításához. Az előnyös tulajdonságokat a jól szabályozott technológia és a korszerűen szervezett termelésirányítások gazdaságosan biztosítják. Az új terméket a Dunai Vasmű folyamatosan és rendszeresen gyártja. A lemezt a Dunai Vasmű a Metalimpexnek is felajánlotta exportértékesítésre.

DX—65 minőségű, nagy folyási határú perlitszegény acélcső lemezminőség.

E minőség kifejlesztésére az OKGT és a Dunai Vasmű több mint 10 éves kapcsolata alapján került sor. A Dunai Vasmű a korábbiakban is gyors ütemben javuló minőségi paraméterekkel szállította a spirálcsöveket.

A DX—65 nagy folyási határú csőacél, a telepen is jól hegeszthető, a DX minőségjelzésű csőacél-család újabban kifejlesztett, 65 kp/mm² szilárdsági kategóriájú csőtermékének alapanyaga. Az új acélminőség kifejlesztésére a budapesti földgázkörvezeték csőszükségletének biztosítása érdekében volt szükség. A kb. 60 km összhosszúságú körvezeték 1978—1980 közötti megépítése — a szállított energiahordozó mennyiségi és nyomásviszonyai, valamint a vezetéktervezésnél alkalmazandó biztonsági előírások következtében — mintegy 23 km-es szakaszon 813 mm átmérőjű, 13 mm falvastagságú, DX—65 minőségű cső felhasználását igényelte. Minthogy a Dunai Vasmű melegszalagsorán és csőgyártó berendezésén legfeljebb 12 mm szalagvastagság hengerelhető, illetve dolgozható fel, a szükséges biztosítására két lehetőség kínálkozott: A kb. 23 000 m, ∅ 813×13 mm méretű, X 60 minőségű cső importból történő beszerzése, vagy az X 65 minőségnek megfelelő, legalább 45,7 kp/mm² folyáshatárú csőszalag Dunai Vasműben történő kifejlesztése, és abból a DV. Spirálcsőgyártó üzemében ∅ 813×12 mm-es cső legyártása.

Ilyen magas folyáshatárú, jól hegeszthető, megfelelő szívósságú anyagot ezideig a Dunai Vasmű nem gyártott. Fenti megfontolások alapján 1977-ben a vállalat elvégezte a DX—65 minőségű csőszalag gyártási kísérleteit. Az acél szívósági tulajdonságait jelentősen befolyásoló zárványmentességet a folyékony acél oxigéntartalmának rendszeres ellenőrzésével és szabályozásával, valamint egy többlépcsős dezoxidációs eljárás alkalmazásával és argongáz átöblítéssel biztosították, kihasználva a folyamatos öntés nyújtotta kedvező dermedési és gazdaságossági viszonyokat is.

A DX—65-ös minőségű csőacél esetében is a kutatást és fejlesztést a Dunai Vasmű önerőből végezte. Az új acélminőség és a belőlük gyártott csövek műszaki jellemzői a legkorszerűbbek. Lényeges választékbővítést jelent a DX—65 minőségű acél, amely hazánkban még nem gyártott, nagyszilárdságú, hegeszthető acélfajta.

A csőanyag és a belőlük gyártott csövek műszaki mutatói alapján exportképes. Teljes mértékben hazai acélból készül, a gyártáshoz szükséges import mikroötvöző anyag (ferronióbium, ferrovanádium) értéke a termelési értéknek kisebb mint 5%-a.

A termék kifejlesztése hozzájárul a népgazdaság fizetési mérlegének javításához. Gyártásával lehetővé válik, hogy a 22 800 méter vezetékszakaszhoz szükséges 1 638 000 dollár értékű csőanyagimportot mindössze 100 500 dollár értékű ötvözőanyaggal helyettesítsük.

A DX—65-ös csőanyag kifejlesztése a belőlük gyártott csövek felhasználása révén több iparágat érint. A csőanyaggal a szokásos minőségű anyagoknál jobb hegeszthetősége és a kisebb önsúly megkönnyíti a vezetéképítést, így közvetve hozzájárul az országos gázprogram gyorsabb megvalósításához is. A műszaki kutatások és fejlesztések tényleges és eredményes megvalósulásának fontos követelményét a termék kielégíti.

A Dunai Vasmű dolgozóit a kiállítás sikere, termékeik kiemelt elismerése továbbra is ösztönzi olyan korszerű gyártmányok kifejlesztésére, amelyek a megrendelői igényeit minden tekintetben kielégítik. A jövőben is színvonalas termékek gazdaságos gyártására törekednek — nemzetközi színvonalú technológiák kidolgozásával. A Dunai Vasmű szakemberei — kutatók, technológusok, kohászok, hengerészek — képesek e célkitűzések megvalósítására.

A kiállított termékcsaládok hosszú listáján a legnépesebb az öt tagból álló Duó család, aminek összetevői a Duó lakószoba, a Duó nappali szoba, a magas és alacsony variációban gyártott Duó hálószoba, valamint a Duó ifjúsági szoba. Kiállítják a Gamma kárpitozott garnitúrát és a Gamma étkező garnitúrát. A két Ramonát, a kárpitozottat és a luxus kivitelben készülőt is megtekinthetik a látogatók, csakúgy, mint a Szieszta, a Zsófia II. és a Rebeka kárpitozott garnitúrát.

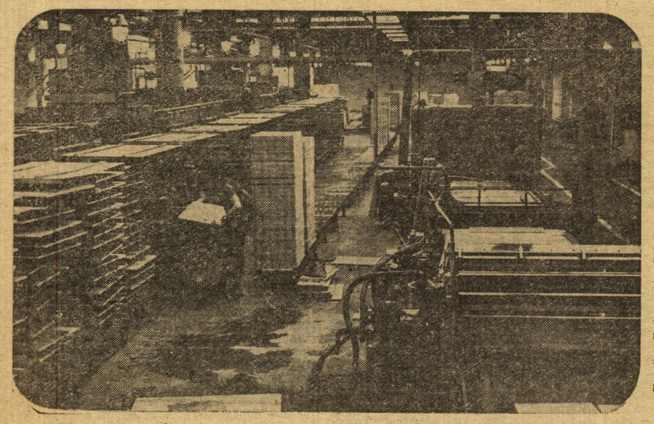

Színesedő áruskála

Miközben új termékeket hoztak a piacra, funkcionális váltást nem hajtottak végre, hiszen a friss gyártmányok funkcionális értéke, használhatósága megegyezik a régiekével. Sikerült megőrizni a viszonylag alacsony árakat is, az országban talán ma is a legolcsóbb bútorokat a mátészalkai gyár készíti. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne állítanának elő exkluzív, nagyobb használati értékű bútorokat. Szekrénysoraikat átlagosan 9800—10 000 forintért árulják, a kárpitozott garnitúrákért 10—11 ezer forintot kérnek, de a lakószobák ára sem magasabb 22—23 ezer forintnál. Ezek természetesen átlagos árak.

A jelek szerint nincs baj a minőséggel sem. A kárpitos áruk gyakorlatilag kivétel nélkül első osztályúak, hiszen a másodosztályú áruk aránya az egy százalékot sem éri el, de szekrénysoraik több mint 90 százaléka is minden igényt kielégítő.

Noha a gyár legfőbb feladata a hazai vásárlók ellátása, bútoraikból külföldre is juttatnak. Két éve egymillió forint értékű próbaszállítmányt küldtek a svéd IKEA cégnek, amely elsősorban szállodák bebútorozásával foglalkozik. Ezt a mennyiséget 1977-ben 3 milliót érő bútor követte, mint a gyár első exportszállítmánya. Idén már több mint 20 millió forint értékű bútort juttatnak el Csehszlovákiába, Lengyelországba pedig próbaszállítmányt küldtek abban a biztos reményben, hogy 1979-ben már a lengyel vásárlók is nagyobb mennyiségben juthatnak hozzá az egyre jobb, éppen ezért kelendőbb mátészalkai gyártmányokhoz, a Szatmár Bútorgyár termékeihez.

Munkájukra itthon is felfigyeltek, erre bizonyíték az egyre több megbízás, amit szállodák berendezésére, vagy bútorzatának felújítására kapnak. Ők rendezték be még tavaly a siófoki Lidó szállodát. Idén a Metropol és az Emke szállodák felújításában vettek részt. Ugyancsak őket bízták meg a budapesti MEDOSZ üdülőbútorainak szállításával és biztos, hogy 1979-ben a Balaton Szálloda és a Hotel Touring bebútorzását is ők végzik el. Az Őszi Budapesti Nemzetközi Vásár látogatói is megismerkedhetnek a Szatmár Bútorgyár szálloda-programjával.

Új termékek a BNV-n

Az Otthon '79 kiállításon a korábbiaknál sokkal nagyobb számú bútort mutatnak be. Nyilvánvalóan a gyár rangjának növekedését fejezi ki az 1977-hez képest jelentős mértékben megnövekedett kiállítási terület, hiszen idén 240 négyzetméteren bocsátják közszemlére sikeresnek ígérkező újdonságaikat.

Gazdag áruválaszték

A termékválasztók tehát egyre gazdagabb. A Komplex hálószoba, amely a szállodák berendezését szolgálja, egyszerű és praktikus. A négy polcal és hét ajtóval — közülük egy az akasztós szekrényt fedi — ellátott bordó borítású sárgásbarna szegélyű és aljú szekrény, valamint az ugyancsak bordó borítású, sárga, barna, piros csíkozású kárpit harmónikus látványt nyújtanak. A többi darabon, toalett asztalon, a széken, a virágtartón és az éjjeliszekrényen ugyanezek az árnyalatok dominálnak.

Tíz darabból áll a Komplex lakószoba. Barna, sárga és szürkés színei kellemes látványt nyújtanak, de használati értéke is igen magas ennek a berendezésnek. Két fotel, dohányzóasztal, két szék, kétszemélyes fotelágy, hatalmas, polcokkal, zárt részekkel, egyre kiforrottabb gárdája összefogásának eredményeként jött létre.

A vásár idején a Szatmár Bútorgyár a Hoventa kiállításon is szerepelt. A mintegy 40 négyzetméternyi területen egy „A" kategóriás és egy „B" kategóriás szálloda berendezésével igyekeznek újabb elismerést szerezni munkájuknak, és felhívni a figyelmet arra, hogy érdemes Szatmár bútorral szépíteni a szállodai szobákat. Ha röviden akarnánk jellemezni ezeket a berendezéseket, azt mondhatjuk: nem a szálloda, hanem az otthon hangulatát árasztják.

Korszerűség, szépség és újszerűség, ezzel a három szóval lehet talán a legtömörebben összefoglalni a mátészalkai bútorgyár termékeinek legfontosabb jellemzőit. Újszerű szekrénysoraik nagy előnye például az, hogy építhetők, variálhatók, valamint az, hogy nagy százalékban tartalmaznak tömör fa részeket, s ez élettartamukat, használhatóságuk idejét jelentősen megnöveli.

A kárpitozott garnitúráik választéka is sokrétű. Az eddig használatos hagyományos szöveteken kívül selymestapintású plüss, dekoratív kötöttkelme, szép és könnyen tisztántartható műbőr, valamint finom kidolgozású, tetszetős és tartós bőr bevonatot is készítenek.

Az egyszemélyes heverők, valamint a vázszerkezetes tömegkárpit-modellek mellett a legkényesebb igényeket kielégítő, nappali és hálójelleggel egyaránt alkalmazható ülőgarnitúrák is felsorakoznak. Szépségükön és tartósságukon kívül nagy előnyük, hogy a mai kis lakásokhoz is alkalmazkodnak, mivel kettős szerep belölésére alkalmasak. Érdemes megemlíteni, hogy a berendezések közületi bútorként is kitűnően használhatók. Szállodai berendezéseiknek is egyik legnagyobb előnye, hogy bármely típusú szállodai szobába, valamint a szállodai közületi helyiségek berendezésére is használhatók.

Újdonságaik olyanok, hogy érdemes megjegyezni tervezőik nevét. A bútorok hatvan egy az akasztós szekrényt fedi — ellátott bordó borítású sárgásbarna szegélyű és aljú szekrény, valamint az ugyancsak bordó borítású, sárga, barna, piros csíkozású kárpit harmónikus látványt nyújtanak. A többi darabon, toalett asztalon, a széken, a virágtartón és az éjjeliszekrényen ugyanezek az árnyalatok dominálnak.

A vásár előállítani. Jelenleg csak a minden igényt kielégítő szekrénysor kapható a garnitúrából, de ezt érdemes kiegészíteni a pompásan illeszkedő színekkel bevont kanapéval, fotelekkel, dohányzóasztallal és virágtartó asztalkával. A berendezés kisebb, nyolc, tíz fős értekezletek kényelmes megtartására kiválóan alkalmas.

A Szatmár Bútorgyár egyébként igen olcsó gyártmányai mellett különleges figyelmet érdemelnek a mária nagyon kelendő, drágább, de exkluzív bútorai. Ilyen például a két változatban — bőr és műbőr bevonattal — készülő Rebeka kárpitozott ülőgarnitúra. Két darab kétszemélyes, illetve egy háromszemélyes kanapéból, dohányzóasztalból, egy kisebb, lámpa tartására szolgáló asztalból, valamint egy puffból áll a nagyon szép, halvány drapp és világosbarna színekbe öltöztetett, nyugalmat, harmóniát, meghittséget árasztó bútoregyüttes. Nem lehet szó nélkül elmenni a négerbarna és sárga színekben pompázó, csíkos huzatú Ramona sarok ülőgarnitúra mellett sem. A tetszőleges számban egymás mellé állítható fotelágyak kétféle kivitelben készülnek. Az egyszerűbb fejtámasz nélküli, míg a másik fejtámasszal ellátott, ami nem csupán a kényelmet szolgálja, de a fal tisztaságát is óvja.

A fejlődés biztosítéka

Jelenleg nyolc szekrénysort és öt kárpitozott garnitúrát állítanak elő a kezdetektől számítva már negyedszázadnál is idősebb, de mégis oly fiatal gyárban, az ország legifjabb bútorgyárában.

A gyár fejlődésére biztosíték a képzett és ambiciózus szakemberek megfelelő száma, a stabil és jól képzett szakmunkásgárda, a legmodernebb technikát képviselő géppark. Van faipari mérnökük, gépészmérnökük, mérnök-közgazdászuk. Szakembereik nemelyike a fejlett faiparral, bútorgyártással rendelkező országokban, a Szovjetunióban, Csehszlovákiában és a Német Demokratikus Köztársaságban szerezte meg a munkájához szükséges ismereteket.

A gyár kapcsolatot tart fenn a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemmel és a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemmel. A miskolci szakértők végzik el a gyárnak a szabástervezés számítógépes programozását, általában segítenek az egzakt területek feldolgozásában. A közgazdasági egyetem pedig az ulókalkulálási rendszert alakította ki, elkészítette az önköltségszámítási szabályzatot.

„Bútorgyár a végeken" — így nevezte el pár éve az egyik napilap újságírója a mátészalkai üzemet. Nos, habár a fővárostól való távolság valóban nagy, ma már nem lehet a „végekről" beszélni. A gyár beépült az ország bútorellátó-vérkeringésébe, képes minden igény kielégítésére. Mátészalkán felnőtt a Szatmár Bútorgyár. Az utolsó idők észerű intézkedései, lendülete azt mutatják, jó helyre került a beruházásra, a gyár életrehívására fordított 300 millió forint.

KÖZÖS PIAC

A mezőgazdasági árpolitika ellentmondásai

1978 szeptemberében, a franciaországi Dijonban rendezték meg az európai agrárkörzetgazdászok második kongresszusát. A kongresszuson az európai mezőgazdaság sok égető kérdése került szóba. Ebben a cikkben a nyugateurópai mezőgazdasági árpolitikáról elhangzott véleményeket foglaljuk össze.

Bár a kongresszus mintegy 350 résztvevője 18 országból (köztük a Szovjetunióból, Lengyelországból, Jugoszláviából, Romániából és Magyarországról) érkezett, az agrárpolitikai kérdések közül a legtöbb szó a Közös Piac mezőgazdasági árpolitikájáról esett. Kívülről és belülről egyaránt bírálták.

Növekvő protekcionizmus

Az agrártermékek szabadkereskedelmét egyre inkább korlátozza az egyes országok, országcsoportok protekcionizmusa. A nemzeti agrárpolitikák hatására a nemzetközi csere nem a komparatív előnyök alapján folyik, így növekedése nem javítja a nemzetközi munkamegosztást. A kereskedelmi kapcsolatok a termelők közötti verseny helyett a kereskedelmi politikák közötti verseny eredményei. A Közös Piac árpolitikájának következménye, hogy a változó export-támogatással lehetővé tesz, hogy mezőgazdasági termelői, versenyképességüktől függetlenül behatolhassanak más országok piacaira, s a drágább termelés szoritsa ki az olcsóbbat. Ugyanakkor a gazdaságilag fejlett országok kormányai, szükség esetén, igen energikus és közvetlen eszközöket is késztek alkalmazni a belföldi termelők védelmére. A Közös Piac belső stabilitásának terheit más országokra háritja, növelve a világpiac ingatagságát.

A kongresszuson elhangzott vélemények szerint az agrártermékek és élelmiszerek világpiacáról már alig lehet beszélni, az alpiacokra bomlott. A kétoldalú és kétoldalúi egyezmények használnak abból a szempontból, hogy stabilizálólag hatnak az árukapcsolatokra. Negatív következményük viszont a verseny korlátozása, az egyezményen kívül álló országok kirekesztése.

Az ártámogatás hatása

A Közös Piac gazdasági erejét arra használja fel, hogy kifelé erős protekcionizmust valósítson meg. Együtt jár-e ez a közös agrárpolitika előnyeinek az országcsoporton belüli érvényesülésével? A tényleges eredmények e téren csalódást keltenek: a Közös Piacon belül sem érvényesül a verseny, a mezőgazdasági termelés nem az alacsonyabb költséggel termelő gazdaságokban összpontosul, a mezőgazdasági jövedelem színvonala nem közeledett a nem mezőgazdasági jövedelmekhez.

A Közös Piac agrárpolitikájának legfontosabb eszköze az árszabályozás. A mezőgazdasági termelői árak a világpiaci árak felett vannak, s a világ egyik legmagasabb mezőgazdasági árszintjét képviselik. Távolról sem egyensúlyi árak: nem tükrözik a kereslet-kínálat viszonyát. Ezért időről időre feleslegek keletkezésére vezetnek. Bírálták a magas árszínvonalat az egyes országokban elérhető életszínvonal szempontjából.

Az ártámogatás nem kívánt mellékhatása deformálja a piacot. Egy felszóláló vitába szállt azzal a nézettel, hogy az ártámogatás, mint eszköz, jó, csak alkalmazását kellene megjavítani. Szerinte nem lehet rosszul alkalmazott jó eszközről beszélni: vagy a hozott határozatok nem ésszerűek, vagy a kitűzött célok nem helyesek, vagy az eszközök nem felelnek meg a célnak. A Közös Piac keretében mindhárom ellenvetés jogos.

A megoldás?

Az európai agrárközgazdászoknak — legalábbis a kongresszuson részt vett tudományos kutatóknak — erősebb oldala volt a kérdésfelvetés, és a bírálat, mint a megoldásra irányuló koncepcióalkotás.

Egyrészt abból kell kiindulni, hogy minden ország, minden régió érdeke, hogy mezőgazdasági termelési lehetőségeit észszerűen kihasználja. A világgazdasági válság, a nyomasztó munkanélküliség, és bizonyos mértékig a környezetvédelem előtérbe kerülése arra indít, hogy felülvizsgálják a mezőgazdaságilag művelhető terület hasznosítására, a mezőgazdasági foglalkoztatás fenntartására és a mezőgazdasági termelés műszaki fejlesztésre vonatkozó elgondolásokat. Távol állnak attól, hogy — a Mansholt terv szerint — több millió hektár területen a mezőgazdasági termelést befagyasszák. A termelés fejlesztésének azonban alkalmazkodnia kell egyrészt a meglevő erőforrások (föld, munkaerő) jobb kihasználásához, és a nem újratermelhető erőforrások (energia) takarékos felhasználásához, másrészt a mezőgazdasági termékek piaci egyensúlyának létrehozásához, a kínálat szabályozása útján. E cél elősegítésére az egyensúlyi árak jobb megközelítését, az állami ártámogatás fokozatos csökkentését ajánlják. Alacsonyabb árszínvonal mellett a mezőgazdasági termelés növekedése nem az árumennyiség növekedésében, hanem a felhasznált eszközök viszonylagos csökkenésében nyilvánulna meg. Az árarányok fokozatos megváltoztatása pedig lehetőséget adna arra, hogy a mezőgazdasági termelés alkalmazkodjék a piaci lehetőségekhez.

A másik kiindulás: elfogadható jövedelmet kell biztosítani a mezőgazdasági termelőknek, hogy enyhítsenek a jelenlegi helyzet feszültségén, megkönnyítsék a társadalmi változások negatív következményeit. Ezért a gazdaságilag fejlett országokban a nem mezőgazdasági jövedelmekből át kell csoportosítani a mezőgazdaságba.

A jövedelemátcsoportosítás egyik lehetősége a mezőgazdasági termelési költségek színvonalának csökkentése. A nyugati mezőgazdaságban például új törekvés, hogy a mezőgazdasági termelés tőketerheit a földtulajdon és a földhasználat növekvő szétválasztásával könnyítsék. Jelentősek a mezőgazdasági beruházásokhoz adott támogatások, a mezőgazdaságnak biztosított kamat-kedvezmények.

A jövedelemátcsoportosítás másik perspektivikus területeként a hosszútávú termelésfejlesztési célokat szolgáló állami befektetéseket jelölték meg. Például a Közös Piac kibővítésével várható a földközi-tengeri cikkek, (elsősorban a bor, a nyári gyümölcsök és a citrusfélék) versenyfeltételeinek élezödése. Hogy elhez alkalmazkodhassanak, a közös eszközökből 4 éven át évi 700 millió dollárt fordítanak Olaszország és Franciaország érintett régióinak fejlesztésére.

A jövedelemátcsoportosítás harmadik fontos eszköze a mezőgazdasági termelők közvetlen pénzügyi támogatása. Ennek szélsőséges példája a norvég parlament által 1976-ban elfogadott új agrárpolitika. Ez a mezőgazdasági termelés technikai fejlesztését a meglevő üzemméretnek (átlagosan 8 hektár) kívánja alkalmazni, korlátozva a munkaerőt felszabadító beruházásokat és a termelés növelését. A korlátozó intézkedéseket igen differenciált jövedelemtámogatási rendszer bevezetésével kívánják összekapcsolni, ami lehetőséget ad a paritásos jövedelem elérésére a különböző kategóriákba tartozó gazdáknak, az ország minden régiójában.

Pálovics Béláné

Változások a tőkés autóiparban

A fejlett tőkés államok autóiparának jelentősebb eseményei idén a korábbi évekkel ellentétben nem az Egyesült Államokban vagy Japánban, hanem kontinensünk nyugati felén történnek. Minden jel arra mutat, hogy Nyugat-Európa személygépkocsikat gyártó ipara ismét fellendülőben van. Az 1973-as közel-keleti háborút követő energiaválság, a kőolaj árának megötszöröződése, valamint a tőkés országon végigsöprő recesszió hatásait gyakorlatilag már nem érzi az iparág.

A kedvező konjunktúrától tanúskodnak a statisztikák is. Tavaly Nyugat-Európában 12,4 millió személyautó hagyta el a gyárak szerelőcsarnokait, a kontinensen és Nagy-Britanniában értékesített autók száma pedig 9,9 millió volt. A tőkés Európa piacán eladott kocsik 10—15 százaléka származott az USA-ból, Japánból és más országokból. Mindez azt jelenti, hogy 3—4 millióra tehető a más földrészekre exportált nyugat-európai személyautók mennyisége. Az idei részletes adatok még nem állnak rendelkezésre, de az év eddig eltelt időszakának gyártási és eladási adatai hasonlóak a tavalyihoz, sőt emelkedést is mutatnak. Az 1977-es nyugat-európai gépkocsitermelés adatai tehát útbaigazítást nyújtanak 1978-ra is.

A legtöbb személyautót tavaly az európai Ford-érdekeltségek — NSZK, Belgium, Nagy-Britannia, Spanyolország — gyártották, számszerint 1,5 milliót. A Chrysler amerikai óriáscég európai — francia, angol, spanyol — leányvállalatai 1977-ben mintegy 1,3 millió autót állítottak elő. A francia Peugeot—Citroën termelése ugyanesak 1,3, a Renaultié pedig 1,2 millió darab gépkocsi volt. 1,2 millió személyautót gyártott a Volkswagen és a Fiat is. A „kisebbek" közül a General Motors érdekeltségű Opel 900 ezer, a British Leyland 650 ezer, a BMW 280 ezer, a Volvo pedig 225 ezer autót dobott a piacra. 200 ezer körüli darabszámot termelt az Alfa Romeo és a spanyol Seat, valamint a Renault spanyolországi leányvállalata, a Fasa is.

A japán gépkocsigyártók szűnni nem akaró exportrohamának továbbra is Nagy-Britannia az első számú európai célpontja, a japán kocsik piaci részesedése a szigetországban idén már meghaladja a 10 százalékot. A jelentős gondokkal küszködő brit autóipar felszólította ugyan a japán gyártókat az önkéntes exportkorlátozásra, azok azonban nem hajlandók feladni kedvező piaci pozíciókat. A többi nyugat-európai országban a japán piaci részesedés egyelőre nem haladja meg a 2—5 százalékot, de az elkövetkező években ezekben az államokban is erős japán exportoffenzívára számítanak.

Az idei év is megerősíti azt a tendenciát, amelyről Agnelli, a Fiat elnöke még 1975-ben beszélt. Agnelli akkor csak úgy tudta elképzelni a nyugat-európai gépkocsigyártás jövőjét, ha koncentráció révén növekszenek a gyártókapacitások, egyesülések és felvásárlások révén egyre nagyobb konszernek alakulnak ki.

Az első ilyen látványos lépés az volt, amikor néhány éve a Peugeot felvásárolta az évi 1 milliárd frank deficittel működő Citroënt. Idén pedig a Peugeot—Citroën átvette a Chrysler három nyugat-európai termelőüzemét. Ezzel létrejött Európa legnagyobb gépkocsigyára, amely összesen évi 2,2 millió személyautót fog előállítani. A Chrysler 1980. októberéig még részvesz az átadott üzemek irányításában, részesül a bevételekből.

Az új vállalatbirodalom méreteire jellemző, hogy a három európai Chrysler-gyár összesen 77, a Peugeot—Citroën pedig 184 ezer fővel dolgozik. Tavaly az angol, francia és spanyol Chrysler-cégek összesen 3,3 milliárd dolláros forgalmat bonyolítottak le, a francia felvásárló konszern forgalma pedig 8,5 milliárd dollár volt. (Érdemes megjegyezni, hogy a Chrysler—USA gyárak 1977-ben csaknem 3 millió kocsit gyártottak, a forgalom értéke pedig az Egyesült Államokban megközelítette a 17 milliárd dollárt. A Peugeot—Citroën—Chrysler — amely a világ negyedik legnagyobb gépkocsigyártójává lépett elő — most dolgozza ki gyártási és eladási stratégiáját. Az egyik nyugatnémet lap szerint a koncentráció azzal a veszéllyel járhat, hogy egyes elhibázott döntések hatása sokkal mélyrehatóbb lesz, mint akkor, ha a termelést több kisebb üzem adná.

A sok vitát és találgatást kiváltó vállalatátvétel azonban nem az egyedüli fontos esemény a nyugat-európai autóiparban. Norvég tulajdonban került az eddig kizárólag svéd érdekeltségű Volvo részvényeinek 40 százaléka. A jövő év elején kezdi meg létét az „új" Volvo (Svenskt—Norskt AB), amelynek tíztagú igazgatótanácsában már négy norvég is ül majd. Valószínűleg az új vállalat első „közös" terméke egy kisfogyasztású autó lesz. A norvég betársulás mindenképpen kapcsolatban áll Svédország növekvő kőolajigényével, ugyanis Norvégia garantálta a másik skandináv országnak, hogy a 80-as években jelentősen növeli majd olajszállításait az Északi-tengerről.

Nemrégiben vált ismeretessé, hogy a Fiat gépkocsigyár a jövő év elején kiválik majd a Fiat konszernből és önállósul. E lépés bevallott célja a versenyképesség fokozása. A Fiat azt reméli, hogy piaci részesedését Európában a jelenlegi 5,7 százalékról hamarosan 7 százalékra tudja majd emelni. A különválás révén — vélik Torinóban — további jó értékesítési lehetőségek nyílnak az USA-ban, ahol a cég az idén a tervek szerint összesen 100 ezer gépkocsit ad el.

G. Gy.—Sz. P.

A KGST-országok műszaki-tudományos együttműködése

Korunkban rohamos ütemű a tudományos-technikai forradalom: a tudományos felfedezések száma 10—15 évenként megduplázódik; a tudományágak száma ma már meghaladja a 3800-at, az iparilag fejlett országokban a tudományra fordított kiadások összege évente eléri a 60 milliárd dollárt és valószínű, hogy 2000-ig meg fogja haladni a 300 milliárd dollárt. A Szovjetunióban, Csehszlovákiában az NDK-ban például a tudományra fordított kiadások meghaladják a nemzeti jövedelem 4 százalékát.

Az egyes országok ma már *saját erőből* nem képesek egyidejűleg a mai tudomány *valamennyi* területén eredményes kutatómunkát végezni. A kutatás gyakran csak akkor gazdaságos, ha az eredményt az integrációban résztvevő országok többsége hasznosítja.

A technológiai újításoknak az információs rendszer fogyatékosságai miatt ma mindössze 15—30 százalékát alkalmazzák világszerte a termelésben. Az információáramlás „üzemzavarai" nemcsak a technikai újítások felhasználását akadályozzák. Óhatatlanul a másutt, és másképpen már elért eredmények megismétléséhez vezetnek. A nemzetközi *szabadalmi* gyakorlat azt mutatja, hogy a bejelentett szabadalmak kétharmada, sőt, néha még nagyobb része a korábban már megoldott műszaki feladatokat ismétli. Ezért szükséges továbbfejleszteni a KGST-tagállamok közötti műszaki-tudományos információáramlást.

A kapcsolatok eredményei

A tagállamok sok és kétoldalú együttműködésében ma mintegy 2200 tudományos kutatóintézet és tervezőiroda, valamint felsőoktatási intézmény vesz részt. Az 1976—1980. években multilaterális alapon 264 kutatási probléma (összesen 900 kutatási téma) megoldására kerül sor. E célokra a tagállamok összesen több mint 10,5 milliárd rubelt fordítanak. A világ műszaki-tudományos potenciáljának ma *több mint egytöde* a KGST-tagállamokban összpontosul.

Az 1971-ben létrehozott Tudományos-műszaki Együttműködési Bizottság koordinálja a szocialista országok közösségi szintjén műszaki-tudományos politikát. A tervező-szerkesztési munkák *közös* finanszírozása lehetővé teszi a kutatási programok szükséges méreteinek biztosítását, a gazdaságtalan átfedések kiküszöbölését, a legmagasabb képzettségű és legtehetségesebb tudósok egy helyen történő összpontosítását.

Egyre nagyobb gyakorlati jelentőségűek a közös *alapkutatások* olyan területeken, mint az atomfizika és az atomenergetika, a szilárd testek fizikája, a molekuláris biológia, a genetika és más tudományos irányzatok. A gyorsneutronos kísérleti üzem építése, a világ legnagyobb, „Tokomak—10" elnevezésű nukleáris berendezésének létrehozása, a lézertechnika alkalmazása a gépiparban, a fémkohászatban, az orvostudományban, a híradástechnikában — a tudomány és a termelés kapcsolatának közismert példái.

A Komplex Program megvalósításának keretében eddig több mint 10 000 *elméleti* és alkalmazott *kutatást* végeztek. A KGST-tagállamok tudósai és mérnökei közös erővel több mint 1500 *új gép*, szerkezet, műszer konstrukcióját dolgozták ki, több mint 1200 *új technológiai* folyamatot alakítottak ki és fejlesztettek, számos új anyagot, készítményt és termléket hoztak létre.

Ágazati programok

A *villamosenergetika* és az atomenergia békés felhasználása területén a KGST-tagállamok egyesített villamosenergetikai rendszerei távlati fejlesztésének kérdéseit oldják meg. Megindult a VVER—440-es típusú atomreaktorok sorozatgyártása, ami elősegíti a KGST-tagállamok atomenergetikai kapacitásának fokozatos növekedését. A partnerek figyelmének középpontjában kerültek a nagy teljesítményű (1000—1500 megawattos) termikus és gyorsneutronos reaktorok létrehozásával és üzembehelyezésével kapcsolatos munkálatok is. Ennek eredményeképpen a KGST-tagállamokban lényegesen csökkent a villamosenergia-termelés fajlagos tüzelőanyag-felhasználása.

A Szovjetunió és Magyarország közös erőfeszítésével sikerült létrehozni olyan kombinált légkondenzációs berendezést, amelyet a kevés vízkészlettel rendelkező körzetekben működő hő- és atomerőművek 800 megawatt teljesítményű blokkjaiban alkalmaznak. Ezzel kapcsolatban a partnerek három közös találmányt dolgoztak ki és szabadalmaztattak 18 országban.

A *vas- és színesfémkohászatban* számos feladatot oldottak meg a fémben szegény és nehezen feldolgozható ércek hasznosítására, a fémkohászati termelésben alkalmazott új típusú és márkájú, nagy szilárdságú acélok és berendezések előállítására. Szovjet—NDK együttműködés keretében például a Szovjetunióban és az NDK-ban olyan plazmaíves kemencéket helyeztek üzembe, melyek paraméterei és kapacitása jelentősen meghaladják a tőkésországokban alkalmazott hasonló prototípusok paramétereit.

A *gépgyártás* területén számos új mezőgazdasági gépet, kőolajipari berendezést, óránként 200 kilométer sebességű villamos mozdonyokat dolgoztak ki és gyártanak. A szovjet—NDK együttműködés keretében elkészült a KSZ—6 típusú nagy teljesítményű cukorrépa-betakarító kombájn.

Kidolgozták és bevezették az Egységes Számítástechnikai Rendszert (ESZR). Elfogadták az ESZR II. kidolgozásával kapcsolatos közös munkatervet; jelenleg folyik annak a 7 elektronikus számítógéptípusnak a kidolgozása, melyek egy másodperc alatt 15 000—5 000 000 műveletet tudnak elvégezni. Hozzáfogtak a miniszámítástechnikai rendszer kialakításához.

Kidolgozták az NC-gépek egységesített rendszereit, részegység-konstrukcióit és egységes programnyelvét. Széles körű kutatások folynak a fémek korrózióvédelme területén, új ipari katalizátorokat hoznak létre a műanyagok és szintetikus gyanták szintézise számára.

A szocialista országok sikeres több- és kétoldalú együttműködést folytatnak a tudományos és műszaki *információcsere*, a tudományos dolgozók képzése és továbbképzése, valamint a *szabványosítás* területén.

A *mezőgazdasági* integráció legfontosabb eredményei a különböző mezőgazdasági kultúrák nagy hozamú fajtáinak és hibridjeinek létrehozása területén születtek. Az egymással együttműködő országok csupán az elmúlt években mintegy 3000 őszi búza- és árpafajta körzetesítését végezték el és adták át ezeket a fajtákat az állami minőségvizsgáló központoknak. Közös növényvédelmi kutatások folynak.

Hosszú távú célkitűzések

Tovább erősödik a KGST-országok hosszú távú, tervszerű műszaki-tudományos együttműködése. A KGST-tagállamok sokoldalú integrációs intézkedései 1976—1980. évi egyeztetett tervében *17 kiemelkedő fontosságú* műszaki-tudományos probléma kapott helyet.

Gyors ütemben fejlődik a nemzetközi munkamegosztás új területe is: *a technológiák* államközi cseréje.

1977 elején a Szovjetunió a szocialista országokkal 2541 létesítmény építésére írt alá megállapodást; e létesítmények közül a fenti időpontig 1560-at helyeztek üzembe. A Szovjetunió műszaki segítségével ebben az ötéves tervidőszakban külföldön több mint 1000 fontos gazdasági létesítmény épül. Alapvető jelentőségűek az új fémkohászati, villamosenergetikai, kőolajipari, petrolkémiai és vegyipari, valamint építőipari létesítmények számára biztosított komplett szovjet gép- és berendezés szállítások. Ugyanakkor a Szovjetunió több mint 1000 komplett berendezést kap a szocialista országokból.

A KGST-tagállamok tevékenységében minőségileg új szakaszt jelent a gazdasági élet kulcsfontosságú területeire kiterjedő hosszú távú együttműködési *célprogramok* kidolgozása. A KGST Bukarestben 1978-ban megtartott XXXII. ülésszaka jóváhagyta a három első célprogramot az energia-, fűtőanyag- és nyersanyagellátás, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar, valamint a gépipar területén. E célprogramok 1990-ig szólnak.

Valamennyi célprogramban fontos helyet kapnak a műszaki-tudományos alprogramok, melyek a Komplex Program termeléssel, beruházásokkal és más területekkel foglalkozó fejezeteihez való „csatlakozást" biztosítják.

Számos KGST-szerv munkatervében szerepelnek olyan fontos gyakorlati kérdések, mint a KGST-tagállamok közreműködése a különböző élelmiszertartalékok létrehozásában, a közszükségleti cikkek gyártási volumenének bővítése és minőségének javítása.

Már megszülettek az első tapasztalatok az élelmiszeripari vállalatok közös tervezésével kapcsolatban: Üzembehelyezték egy húskombinátot, melynek kapacitása műszaknként eléri a 100 tonnát, egy tejipari üzemet, amely egy műszakban 200 tonna tejet dolgoz fel, egy 200 000 lakos igényeinek kielégítésére elegendő élesztő hűtőházat, valamint egy napi 6000 tonna cukorrépát feldolgozó cukorgyárat.

Feladatként tűzték ki, hogy ugyanazokat a terveket többször is fel kell használni a különböző építkezéseknél. Az elkövetkező 15 évben a KGST-tagállamokban mintegy 2000 új élelmiszeripari üzem épül, és több mint 6000 üzem rekonstrukciójára kerül sor.

Az űrkutatásban is

A KGST-szervek koordinálják az *élelmiszeripari* tudományos kutatásokat. Közösen dolgozzák ki a berendezések és technológiák új típusait, a termékminőség ellenőrzésére szolgáló műszereket, ajánlásokat dolgoznak ki az élelmiszeripari termékek szabványosítására.

A *bolgár* Húsipari Kutatóintézet például nyolc ország több mint 50 tudományos kutató-kollektíváját fogja össze „A már gyártott élelmiszeripari termékek tápértékének növelése és új, kiváló minőségű élelmiszerek előállítása" című kutatási témában. A közös munka eredményeképpen újabb fehérjeforrásokat tártak fel: magas olajtartalmú növények, mikrorganizmusok, vízinövények, lefölözött tej és tejsavó. Vizsgálták a mezőgazdaságban alkalmazott vegyszereknek az élelmiszerek biológiai értékére gyakorolt hatását. Kidolgozták a kiegyensúlyozott táplálkozást biztosító normativákat, étrendeket és készítményeket.

Elkészültek azoknak az új gépeknek a prototípusai, melyekkel a KGST-tagállamok élelmiszeripari és *könnyűipari* vállalatainak gépparkját felújítják. Az igényeket azonban még nem sikerült kielégíteni, ezért továbbra is folyik az elavult gépek és berendezések kicserélése. A rekonstrukció többszáz üzemre terjed ki. Csehoszkzari-ban (Szovjetunió) a KGST-tagállamok nemzetközi együttműködése keretében megkezdték a vetelő nélküli szövőgépek gyártását, melyek termelékenysége 2,5-szeresen haladja meg a korábban alkalmazott szövőgépekét. E gépek nagy sorozatszámú gyártását csak a KGST-tagállamok gépipari üzemeinek együttműködése tette lehetővé.

Az Intertextilmas nemzetközi gazdálkodó egyesülés keretében az európai KGST-tagállamok 18 üzeme, a tudományos kutatóintézete és tervezőirodája kapcsolódott be abba a közös munkába, melynek célja: a legmagasabb műszaki színvonalon és teljes mértékben kielégíteni a testvérországok megfelelő gépek és berendezések iránti keresletét.

Az európai kontinensen nagy számú nemzetközi program készült annak érdekében, hogy biztosítsák a természetes *környezet védelmét* és a természeti kincsek racionális felhasználását. Számos ilyen program végrehajtásában vezető szerepet töltenek be a szocialista államok és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa.

A KGST-tagállamok több mint 360 tudományos intézménye foglalkozik környezetvédelmi kérdésekkel. Közös kutatásokat végeznek, kicserélik tapasztalataikat, valamint azokat a módszereiket és eszközeiket, amelyek célja a levegőszennyezés csökkentése, az ipari szennyvíztisztítás stb. A közös kutatási témák jegyzékén több mint száz olyan téma szerepel, amelyet valamennyi partner a legidőszerűbbnek ítélt meg.

Korunkban az *űrhajózás* rohamos térhódítását figyelhetjük meg az emberi tevékenység olyan területein, mint a hasznos bányatermékek felkutatása és feltárása, Földünk éghajlati térképeinek összeállítása, a Világtenger kutatása stb. A közös kísérletek eredményeit számos tudományos kutatócsoport vizsgálja. Nem kétséges, hogy e kísérletek az egész emberiség hasznát szolgálják majd.

—m

PERISZKÓP

A svájci frank „karrierje"

Az elmúlt évek „sikervalutája" a svájci frank. A dollár rohamos gyengülése, a közelkeleti politikai feszültségek, a nagyarányú nemzetközi spekuláció hatalmas keresletet támasztottak a svájci frank iránt. Ez nem a tényleges piaci vásárlóerőt tükröző árfolyamhoz ebben az évben 30 százalékkal erősödött a dollárhoz és — ami még szembetűnőbb — 18 százalékkal a nyugatnémet márkához viszonyítva.

A svájci frank felértékelődési folyamata az ország *számára* több szempontból előnytelen, mert Svájc nemcsak pénzügyi központ, hanem a nemzetközi munkamegosztásban részt vevő *ipari állam*, és a nemzetközi idegenforgalom egyik központja.

A frank rohamos árfolyamjavulása hátrányos a gazdasági növekedésben, mert az export egyre drágább, egyre kevésbé versenyképes, és az import viszonylag olcsó. Ez a *külkereskedelmi mérleg* egyre növekvő feszültségét idézte elő. A nemzetközi versenyképesség romlását fokozza az is, hogy ebben az évben a belső gazdaságban is ciklikussági gondok jelentkeztek.

A feszültségen az sem enyhít, hogy a svájci bankokban felhalmozódó külföldi betétek következtében az ország *fizetési mérlege* óriási aktívumot mutat.

A beáramló külföldi tőke egy része rázúdult a belső pénzpiacra, a pénztömeg a vártnál gyorsabban nő, ami inflációs hatást idéztet elő. Eddig Svájcban az infláció elenyésző volt, ami a betétek értékállandóságát biztosította. Ha inflációs hatások jelentkeznek, akkor e „bizalmi" tényező megszűnik. A belső pénzellátás 1978-ban várhatóan 15 százalékkal növekszik, a pénzügyi hatóságok által tervezett 5 százalékkal szemben.

A Svájci Nemzeti Bank 1978. október 17-ig 4,5 milliárd értékű svájci frankot vásárolt fel, 1977-ben a vonatkozó időszakban a beáramlás nem érte el a 3 milliárd svájci frankot. A tőkebeáramlás — akarva — akaratlanul — a svájci frankot egyre inkább nemzetközi tartalékvalutává avatja, s ez semmiféleképpen nem egyeztethető össze egy kis ország gazdasági erejével. A svájci nemzetgazdaság ugyanis képtelen megfelelni a tartalékvalutákra nehezedő erőpróbának.

A svájci frank felértékelődési folyamatát az állam alig tudja befolyásolni. Ez a tény már-már az ország hagyományosan és szigorúan értelmezett semlegességét is fenyegeti. Köztudott ugyanis, hogy Svájc például nem csatlakozott a Nemzetközi Valuta Alaphoz, mert ezzel is demonstrálni akarta semlegességét. A hónap elején viszont az ország gazdasági minisztere bejelentette, hogy tárgyalásokat folytatnak az Európai Gazdasági Közösséggel arról, hogy Svájc miként tudna kapcsolódni a nyugat-európai valutarendszerhez. E lépés logikus, hiszen a svájci frank problémáját Svájc nem tudja megoldani és önmaga nem képes annak árfolyamát a gazdaságilag indokolt szintre visszaállítani.

A Svájci Nemzeti Bank vezetői a jegybank eszközeivel próbálják fékezni a frank gyors felértékelődését. Már régebben alkalmazzák a *negatív kamatlábat*, azaz a külföldi betétek után elég magas elhelyezési díjat szednek. (A külföldiek nem vásárolhatnak svájci frankra szóló kötvényeket, limitet határoztak meg a frank bankjegybevitelére is.) E fegyver nem elég hatásos, mert az árfolyamjavulás olyan jövedelmet hoz a betéteseknek, amely megtéríti a negatív kamat miatti veszteséget.

Vannak olyan hírek, hogy a svájci kormány esetleg a frank *kettős árfolyamát* vezeti be. Ez azt jelentené, hogy külön árfolyamot határoznának meg a külkereskedelmi elszámolásokra, és külön árfolyamot a nemzetközi pénzügyi műveletekre. A svájci szakszervezetek e javaslatot támogatják, mert ettől a konjunktúra megélénkülését várják. A bankárok ezzel szemben élesen ellenzik ezt a lépést, mert a kettős árfolyam zavarná a bankok műveleteit.

A frank árfolyam jelenlegi irányzatának egyenes következménye, hogy Svájc egyre drágább ország lesz (korábban sem tartozott az olcsó országok közé), ami exportkorlátként hat, de perspektivában súlyosan érintheti az idegenforgalmat is. Naplójainkban a nemzetközi szervezetek, amelyek korábban előszeretettel választották tanácskozók színhelyéül Svájc valamelyik városát, olcsóbb országot keresnek erre a célra.

A nemzetközi pénzügyi kapcsolatok történetében a svájci frank „karrierje" rendhagyó jellegű. Az előrejelzés tehát nagy kockázatokat rejt magában, de egy-két összefüggést feltétlenül figyelembe kell venni. Svájcnak az NSZK-val kialakult gazdasági kapcsolatai alapján valószínű, hogy a közeljövőben a svájci frank és a márka árfolyamaránya a gazdasági realitásokhoz közeledve a nyugatnémet valuta javára tolódik el, még akkor is, ha korábbi parit ás nem áll helyre.

Bonyolultabb a várható távlatok megítélése a dollár és a frank árfolyamarányaira vonatkozóan. Ma az USA-dollár alulértékelt, s ez az amerikai valutapolitika fontos irányzata. Ha mechanikusan *öt évre* extrapolálnánk a dollár és a frank inflációs ráták közötti különbségeket, akkor egy dollár egy frankkal lenne egyenlő. Erre azonban aligha lehet számítani, mert az inflációs ráták közötti arány várhatóan a frank rovására változik majd meg.

Fontos összefüggés az is, hogy Svájcot befogadják-e és milyen feltételekkel az európai monetáris rendszerbe. Ha Svájc csatlakozik, akkor az árfolyamok visszaállíthatnak a reális szintekre. Ellenkező esetben a svájci frank a nemzetközi spekuláció és a valutáris manőverek tehetetlen eszköze marad.

W. I.

Az európai szocialista országok acélipara

Az acélipar világméretű recessziója a KGST-országok és Jugoszlávia acéltermelését nem vetette vissza. Termelésük egyenletesen növekszik. Sőt, bizonyos speciális acélfajtákból ma is jelentős többletet exportálnak.

A KGST-országok állítják elő a világ acéltermelésének mintegy harmadát. A legnagyobb acéltermelő a Szovjetunió. Már a hetvenes évek elején megelőzte a korábbi világelső Egyesült Államokat. A tervek szerint a szovjet acélgyártás 1980-ra eléri a 170 millió tonnát. A közösségen belül a második legnagyobb termelő Lengyelország. A hazai igényeket azonban nem tudják teljes egészében kielégíteni. Az utóbbi évek nagyarányú iparfejlesztése és a változatlanul magas fajlagos acélfelhasználás következtében ugyanis tovább nőtt az acélipari termékek iránti igény. Így került sor az eddigi legnagyobb lengyel beruházás, a szovjet segítséggel, szovjet nyersanyagra épülő, évi 9 millió tonna kapacitású katowicei kohókombinát építésére. Egyidejűleg megkezdték a többi kisebb kohó és öntöde rekonstrukcióját is. 1980-ra az évi acéltermelés 22 millió tonnára nő, de még ekkor sem tudják a belföldi igényeket teljesen fedezni.

Csehszlovákia acéltermelése 1976-ban 14,7, Romániáé 10,7, az NDK-é 6,7, Magyarországé 3,7, Jugoszláviáé 2,7 és Bulgáriáé 2,5 millió tonna volt. Gyors ütemben fejlesztik Romániát, Bulgária és Jugoszlávia acélgyártását. Bulgáriában az acéltermelés 1980-ra mintegy 4 millió tonnára nő, Pernikben és Kremikovciben hajtanak végre nagyarányú bővítéseket és rekonstrukciókat a kohászati üzemekben.

Jugoszláviában az acéltermelés 1980-ra 6,5 millió tonnára emelkedik, Smerovóban, Zenicán, Sisakban, Bakarban, Skopljében és Niksicben bővítik a vas- és acélműveket.

A KGST-országok a termelés mennyiségi növelése mellett fokozott figyelmet szentelnek a nagy értékű ötvözött és különleges acélok arányának növelésére, a minőség javítására és az anyagtakarékossága. Erre nagy szükség is van, hiszen a tagországok többsége vasérc-, kokszolhatószén-, illetve kokszbehozatalra szorul a Szovjetunió kivételével, mely e termékeknek fő szállítója.

Éppen ezért előtérbe került a legújabb műszaki technikai vívmányok (folyamatos acélöntés, oxigénbefúvásos konverter stb.) és technológiák alkalmazása, az egyes tagországok bővítik a műszaki-tudományos együttműködést, előtérbe került a gyártászakosítás és kooperáció. Mindezekben fontos koordinációs szerep hárul a KGST Vaskohászati Állandó Bizottságára, melynek munkájában Jugoszlávia is részt vesz. Ez a szerv egyezteti a kölcsönös nyersanyag-, gépiberendezés- és késztermékszállításokat, a szakemberek tanulmányútjait, az információcserét stb.

Tánczos Péter